

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги
Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети
ҳузуридаги Чет тилларни ўқитишнинг инновацион методикаларини
ривожлантириш Республика илмий-амалий маркази
Британия кенгаши билан ҳамкорликда

**Нофилологик йўналишларда
махсус мақсадларга
йўналтирилган
инглиз тили (English for Specific
Purposes, ESP)
фани дастури**

British Council
Uzbekistan State University of World Languages
Ministry of Higher and Secondary Specialized Education of the Republic of Uzbekistan
Republican research centre for development of innovative methods in teaching foreign
languages

Тошкент 2020

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

Директор _____ Р. Каримов

202__ йил «__» _____

“КЕЛИШИЛДИ”

Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги

202__ йил «__» _____

Рўйхатга олинди: № _____

202__ йил «__» _____

**Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги
Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети
ҳузуридаги Чет тилларни ўқитишнинг инновацион методикаларини
ривожлантириш Республика илмий-амалий маркази
Британия кенгаши**

**Нофилологик йўналишларда
махсус мақсадларга йўналтирилган
инглиз тилини (English for Specific Purposes, ESP)
ўқитиш намунавий дастури**

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги
Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети
ҳузуридаги Республика илмий-амалий инновацион маркази
Британия кенгаши балан ҳамкорликда

**Нофилологик йўналишларда
махсус мақсадларга йўналтирилган
инглиз тилини (English for Specific Purposes, ESP)
ўқитиш намунавий дастури**

Мазкур ўқув дастури Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ва Британия Кенгаши билан ҳамкорликда илгари сурилган U-INSPIRE (*Махсус мақсадларга йўналтирилган инглиз тилини ўқитиш тизимини ислоҳ этиш*) лойиҳаси махсулидир.

Тузувчилар: Ричард Вест, Жефф Станфорд, Саида Иргашева, Светлана Хан, Наргиза Вохидова

Ўқув дастурни тузиш жараёнида, шунингдек, дастур олди тадқиқотларни ўтказишда, дастурни эксперимент гуруҳларда синовдан ўтказишда ва қўшимча тавсияномалар ва хаволалар ишлаб чиқишда мамлакатимиздаги 22 та олий таълим муассасалари иштирок этган. Миллий лойиҳада қатнашган ОТМлар ва лойиҳа иштирокчилари рўйхати 3 иловада келтирилган бўлиб, жойларда янги ўқув дастурни тадбиқ этишда, у асосида йўналишлар ва соҳалар бўйича ишчи дастурлар тайёрлашда ушбу мутахассисларга мурожаат қилиш мумкин бўлади.

Лойиҳа менеджери: Джамиля Гулямова

Лойиҳа координаторлари: Саида Иргашева, Ольга Ким

Бўлимлар

1. Кириш

- 1.1 Методологияга ёндашув
- 1.2 Анъанавий ва янги ўқув дастурлар ўртасидаги фарқлар
- 1.3 Фаннинг асосий тамойиллари
- 1.4 Мустақил таълим
- 1.5 Луғат базасини яратиш
- 1.6 21 аср кўникмалари
- 1.7 Тилни ўқитишда АКТдан фойдаланиш

2. Фаннинг мақсади

- 2.1 Коммуникатив тил компетенцияси
- 2.2 Тилни глобал қўллаш
- 2.3. Тил кўникмаларини ривожлантириш
- 2.4 Талаба эгаллаши керак бўлган билим, кўника ва малакалар

3. Муҳим талаблар

- 3.1. Ўқитувчиларга қўйиладиган талаблар
- 3.2. Талабаларга қўйиладиган талаблар

4. Дастур билан ишлаш

- 4.1. Талабанинг тилдаги эҳтиёжини аниқлаш
- 4.2. Фан мақсадини тайёрлаш
- 4.3. Мазмуни
- 4.4 Ўқув материалларини танлаш ёки яратиш
- 4.5. Йўналишлар бўйича ўқув дастурини тузиш
- 4.6. Дастурда қўлланиладиган ўқитиш методлари
- 4.7. Баҳолаш, тест ва назорат

5. Вақт меъёрлари

Илова 1: Ишчи ўқув дастур намунаси (Туризм йўналишида инглиз тилини ўқитиш)

Илова 2: Ишчи дастур тузувчилар учун қўшимча адабиётлар

1. Кириш

Мазкур фан дастури Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ва Британия Кенгаши билан ҳамкорликда илгари сурилган ENSPIRE – U (*Махсус мақсадларга йўналтирилган инглиз тилини ўқитиш тизимини ислоҳ этиш*) лойиҳаси махсулидир. Лойиҳа 2016-2019 йилларда амалга оширилиб, унда Республикамиздаги 22та олий таълим муассасалари хорижий тиллар кафедралари мутахассислари иштирок этдилар. Ушбу ўқув дастурни яратишда ОТМлар талабалари, турли соҳа ихтисослик кафедралари ва хорижий тиллар кафедралари ўқитувчилари ва иш берувчилар жалб этилган холда ўтказилган тадқиқот натижаларига асосланildi. Ўқув дастур ОЎМТВнинг 2018 йил 87-03-3381-сонли хатига асосан лойиҳа иштирокчилари бўлган 22 та ОТМларда синовдан ўтказилди.

Ўқув дастур Ўзбекистон давлат стандарти (Чет тиллари бўйича таълимнинг барча босқичлари битирувчиларининг тайёргарлик даражасига қўйиладиган талаблар) ва Умумевропа тил компетенциялари таснифи (CEFR 2001/2018)га асосланган бўлиб, мамлакатимизда тадбиқ этилган қатор инновацион ислоҳотларга таянади. Дастурни тузишда, шу жумладан, Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги № 5847-сонли Фармонида келтирилган қуйидаги муҳим талаблар инobatга олинган:

- олий таълим муассасаларида ўқув жараёнини босқичма-босқич кредит-модуль тизимига ўтказиш;
- халқаро тажрибалардан келиб чиқиб, олий таълимнинг илғор стандартларини жорий этиш, жумладан ўқув дастурларида назарий билим олишга йўналтирилган таълимдан амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтирилган таълим тизимига босқичма-босқич ўтиш;
- талабаларда мустақил таълим олиш, танқидий ва ижодий фикрлаш, тизимли таҳлил қилиш, тадбиркорлик кўникмаларини шакллантириш, ўқув жараёнида малакавий тажрибаларни кучайтиришга қаратилган методика ва технологияларни жорий этиш, ўқув жараёнини амалий кўникмаларни шакллантиришга йўналтириш, бу борада ўқув жараёнига халқаро таълим стандартларига асосланган илғор педагогик технологиялар, ўқув дастурлари ва ўқув-услубий материалларни кенг жорий этиш;
- барча олий таълим муассасаларида дарс машғулоти бўйича талабалар фикрини ўрганиш (feedback) ҳамда ўзаро ташриф (peer review) тизимини ривожлантириш асосида талабаларга таълим хизматлари кўрсатиш сифатини яхшилаб бориш.

Намунавий дастурда турли соҳаларга йўналтирилган хорижий тилни ўқитишда инobatга олиниши керак бўлган тамойиллар, замонавий ёндашувлар, таълим бериш ва таълим олишдаги самарали методларни тадбиқ этиш, баҳолашни ташкил этиш, ҳамда дастур асосида ўқув материалларини танлаш ва яратиш бўйича методологик кўрсатмалар берилган. Ўқув дастур умумий намунавий дастур ҳисобланиб, у асосида олий таълим муассасалари хорижий тиллар кафедралари берилган умумий тавсиялар ва намуналар асосида ОТМнинг соҳа ва йўналишларидан келиб чиққан холда ишчи дастурларни яратишлари зарур бўлади. Ўқув дастурдаги тавсияларга кўра, соҳа йўналишлари бўйича тайёрланадиган ишчи дастурларнинг мазмуни модуллар кўринишида тузилади ва бу дастурни кредит-модуль тизимида тадбиқ этилишида қулайлик яратади (1- илова: ишчи дастур намунасига қаралсин).

Дастур турли йўналишлар бўйича ишчи дастур тузилаётганда ҳар бир ОТМга мустақил равишда тил ўрганувчининг академик ва касбий эҳтиёжларидан келиб чиққан

ҳолда мос келадиган турли хил жанрлар, мавзулар ва ўқув материалларни танлаш имконини беради.

Ушбу ҳужжат хорижий тилларни икки босқичда ўқитишни назарда тутди:

- умумий мақсадларга йўналтирилган хорижий тил (Language for General Purposes, LGP);
- махсус мақсадларга йўналтирилган хорижий тил (English for Specific Purposes, LSP).

Битирувчилар В2 даражага эришишлари учун хорижий тил бакалавр таълимнинг барча босқичларида ўқитилиши мақсадга мувофиқ. Бунда умумий мақсадларга йўналтирилган хорижий тил (Language for General Purposes, LGP) таълимнинг биринчи босқичида ёки талабалар билим даражаси юқорироқ бўлган тақдирда фақат биринчи семестр давомида ўқитилиши мумкин. Махсус мақсадларга йўналтирилган хорижий тил (Language for Specific purposes, ESP)ни эса, иккинчи семестрдан ёки иккинчи курсдан бошлаб, ёки паралел равишда ўқитиш керак бўлади (Дастурнинг вақт тақсироти саҳифасига қаралсин). Кўпгина бакалавр курслари атиги 3 йил давом этишини ҳисобга оладиган бўлсак, талабаларнинг билим даражасидан келиб чиққан ҳолда биринчи йилнинг ўзида LGP ва LSPларни бирлаштириб ўқитиш мумкин. Инглиз тилини талабалар танлаган соҳага йўналтирилган ҳолда ўқитилиши келгусида нафақат талабаларнинг ўз касбларида тилдан унумли фойдаланишларига, балки ОТМларда таълим йўналишлари ва мутахассисликлари бўйича хорижий тилларда ўқитиладиган мутахассислик фанлар салмоғини ошириб боришга хизмат қилади.

Янги ўқув дастур қуйидаги бўлимларни муваффақиятли қўллаш бўйича методологик йўлланмаларни тавсия этади: методологик ёндашув (1.1 ва 1.2), ESPнинг асосий тамойиллари (1.3), мустақил таълимни ташкил этиш (1.4), фаннинг луҳат базасини тузиш (1,5), 21- аср кўникмалари (1.6) ва тилни ўқитишда АКТдан фойдаланиш (1,7) кабилардир. Ўқув дастурга қўшимча тарзда тайёрланган бир қатор қўшимча ҳаволалар ва ишланмаларни Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университети ҳузуридаги Республика илмий-амалий инновацион маркази <http://uzspic.uz/> сайтидан олиш мумкин.

1.1 Методологик ёндашув

УЕТК (CEFR) бирор бир муайян ёндашув ёки методни химоя қилмаса-да, мазкур дастурга кўра, фанни ўқитишда **Тил ўқитишнинг коммуникатив ёндашувига** асосланишни назарда тутди.

Тил ўрганиш/ўқитишнинг кенг тарқалган ва тан олинган коммуникатив ёндашувлари қуйидагича:

- тил ўрганувчи тилни мулоқатда қўллаш орқали ўрганади;
- дарслар лойиҳа иши, маъноли вазифага асосланган бўлади, яъни талабалар бирор бир лойиҳани ёки аниқ вазифани бажаришлари керак бўлади. Ўргатиладиган тил топшириқлари эса, ушбу вазифадан келиб чиққан ҳолда танланади;
- дарслар асосан ўрганилаётган тил (инглиз)да олиб борилади; асосий эътибор мулоқотга қаратилади;
- аудитория топшириқлари аутентик (хаётий) ва маънога асосланган мулоқот вазифаларига асосланиши лозим;
- нутқнинг раванлигига эришиш мулоқотнинг муҳим жиҳатидир;
- мулоқотга ўрганиш-тил малакалари (ўқиш, ёзиш, гапириш ва тинглаб тушуниш)нинг интеграцияси орқали амалга оширилади;

- тилни ўрганиш – бу синов ва хатоларни ўз ичига олган ижодий жараёндир. Шундай экан, хатоларни дарҳол тузатилиши ёки ‘йўқ қилиниши’ лозим бўлган иллат сифатида эмас, балки тил ўрганиш жараёнини бир қисми сифатида кўриб чиқиш керак.

Қўшимча ҳавола: Аутентик материаллардан фойдаланиш

1.2. Анъанавий ва янги ўқув дастурлар ўртасидаги фарқлар

Қуйидаги жадвалда Махсус мақсадларга йўналтирилган хорижий тил (Language for Specific Purposes, LSP)ни ўқитишнинг анъанавий ва замонавий ёндашувлари ўртасидаги асосий фарқлар келтирилган. Мазкур дастур асосан олий таълим муассасаларига турли мутахассисликларда йўналишлар бўйича ишчи ўқув дастурларни яратишда кўпроқ автоном мустақилликни кўзда тутган бўлсада, кафедралардаги дастур тузувчилардан фанни ўқитишда қабул қилинган муайян тамойилларни инобатга олишни талаб этади.

1- жадвал

Ёндашувларнинг фарқли жиҳатлари

Анъанавий ёндашув	Замонавий ёндашув
Барча олий таълим муассасаларидаги соҳа ва йўналишлар учун ягона тан олинган ўқув дастур	ОЎМТВ томонидан умумий тавсияларни ўз ичига олган ўқув дастурга асосланган ҳолда ҳар бир олий таълим муассасаси томонидан соҳа йўналишлари ва талабалар даражасидан келиб чиққан ҳолда ўқув дастурни ишлаб чиқиш имконияти
Кутилаётган тил даражаларининг шаффоф таърифнинг йўқлиги	CEFR (УЕТК) стандарти даражаларига аниқ иқтибос
Талабалар эришиши кутилаётган натижаларнинг фаннинг мавзулари ва баҳолаш тизими билан боғланмаганлиги	Талабалар эришиши кутилаётган натижаларнинг фаннинг мавзулари ва баҳолаш тизими билан мустақам боғлиқлиги
Тилни ўрганишда асосан грамматика ва фонетика қоидаларига урғу берилиши	Дастур мазмунининг талабаларнинг бўлғуси касбида тил бўйича зарур бўладиган эҳтиёжларидан ва иш берувчиларнинг эҳтиёжларидан келиб чиққан ҳолда тузилганлиги
Назарий ёндашув, яъни масалан лингвистика (синтаксис, фонетика, морфология, семантика, стилистика ва ҳақозо)	Амалий ёндашув (жумладан амалий грамматика, соҳада қўлланиладиган вокабуляр, талаффуз, ўқиш кўникмаси, ёзиш кўникмаси, тинглаб тушуниш ва гапириш кўникмаларини ўқитиш ва ҳақозо). Жанр ва дискурсга асосий эътиборни қаратиш.
Тарихий ёндашув: тил тарихини ўқитиш	Замонавий ёндашув: Инглиз тилига халқаро тил сифатида қараш
Маданий ёндашув: Буюк Британия ва АҚШнинг адабиёти ва маданияти	Маданиятлараро ҳар ҳилликни тушуниш, маданиятлараро мулоқот кўникмасини шакллантириш
Дарс ўтишда кўп ҳолларда она тилидан фойдаланиш; асосий эътиборни таржимага қаратиш	Дарсларни тўлиқ ўрганилаётган тил (инглиз)да олиб бориш; асосий эътиборни мулоқотга қаратиш
Ёд олишга эътибор қаратиш	Тилни амалда қўллашга эътибор қаратиш
Баҳолаш: билимни баҳолашга эътибор қаратиш	Тил кўникмаларини амалда қўллаш қобилиятини баҳолашга эътибор қаратиш;

	CEFR стандарти даражалари ва мезонларига асосланган баҳолашнинг шаффоф тизими
Эътиборни тилни бехато ўрганишга қаратиш ва ўқитувчи томонидан хатоларни доимий тузатилиб борилиши	Эътибор тилни равон қўллай олишга ўргатишга қаратиш ва фақат тизимли хатоларнинг устида ишлаш
Ўқитувчининг қатъий назорати остида таълим олиш	Мустақил таълимни раҳбатлантириш (масалан, Moodle мобил иловаси ёрдамида);
Ҳамма учун битта ягона тан олинган дарслик	Талабалар эҳтиёжидан келиб чиқиб тайёрланган ўқув материаллар ва аутентик (реал манбалардан олинган) материаллар
Мавзуларга асосланган фан мазмуни	Маъноли яхлитликни ташкил этган модулларга асосланган фан таркиби

Қўшимча ҳаволалар: Методик тавсиялар ҳақида кўпроқ маълумот учун 1.1 бўлимига қаралсин

1.3. Тилни махсус мақсадларда ўқитишнинг (LSP) асосий тамойиллари:

1) Мутлақ хусусиятлар:

Тилни махсус мақсадларга йўналтирилган ҳолда ўқитиш (LSP)

- тил ўрганувчининг таълимдаги ва бўлғуси касбидаги тил эҳтиёжларини қондириш учун мўлжалланган;
- тадқиқотга асосланган методологиядан ва унга хизмат қиладиган фаннинг вазифаларидан фойдаланади;
- юқоридаги вазифаларни бажаришга мос келадиган тил тизими (грамматика, лексика, жанр), тил кўникмалари, дискурс ва жанрларга асосланган.

2) Ўзгарувчан хусусиятлар

Тилни махсус мақсадларга йўналтирилган ҳолда ўқитиш (LSP) ишчи дастури яратилаётганда қуйидагилар инобатга олинади:

- маълум бир соҳа ёки бир неча ўзаро боғлиқ соҳаларни жамлаган бўлиши мумкин;
- умумий мақсадларга йўналтирилган инглиз тили (General English)ни ўқитиш методикасидан фарқ қилади;
- одатда каттароқ ёшдаги (ўрта-махсус ёки олий таълим муассасаси талабаси) тил ўрганувчилар аудиторияси учун мўлжалланган ҳолда тузилади;
- тил билишнинг ўрта (B1-B2) ва юқори (C1-C2) даражасини эгаллаган талабалар учун мўлжаллаб тузилади. Баъзан бошланғич даражада қўлланилса-да, тил ўрганувчидан тилнинг базавий босқичини эгаллаган бўлишини талаб этади.

1.4. Мустақил таълим

Мазкур дастур тил ўрганувчиларда мустақил таълим кўникмаларини фаол шакллантиришга, уларнинг ўз таълим мақсадларига маъсулият билан ёндашишларига ва талабанинг ўқув жараёни ҳақидаги хабардорлигини оширишга хизмат қилади. Дастурда илгари сурилган мақсад ва мазмунга кўра, мустақил таълимни ташкил этишда қуйидаги талабалар мавжуд:

- тилни ўзлаштиришда ўзлари учун муҳим бўлган мақсадларни белгилаб олишлари;
- ўзларидаги муаммоли ҳолатларни аниқлаш ўзлаштирилган билимни объектив баҳолай олиш имкониятига эга бўлишлари;
- соҳага оид матнлар ва ўқув материаллар билан мустақил ишлаш кўникмаларини ошириш имкониятига эга бўлишлари

Мустақил таълим бу ўқитувчининг бевосита *аралашувисиз*, фақатгина талабаларни тўғри йўналтирилган ҳолда амалга оширилади. Талабалар таълим олишлари учун

жавобгарликни ўз зиммаларига оладилар. Ўқитувчилар биринчи навбатда талабаларда мустақил таълимни рағбатлантиришлари ва мустақил таълим учун зарур бўладиган кўникмаларни (1.6. бўлимга қаралсин) ривожлантиришлари керак бўлади.

Талабалар аниқ кўрсатмалар олишлари ҳамда бажараётган вазифаларининг *мақсади* ва аниқ *муддатини* билишлари керак. Мустақил таълим учун мўлжалланган топшириқлар берилганда ўқитувчи кучли ва заиф талабаларга эътиборни қаратиши, жоиз бўлса, заиф талабаларга камроқ топшириқлар бериш ёки кучсиз талабаларни кучли талабалар билан бирлаштириши мумкин. Мустақил ривожлантиришга қаратилган умумий воситалар – бу ўқувчилар билан тузилган шартномалар, жавоби тезкор электрон машқлар, мослашувчан онлайн дастурлари, онлайн қидирув дастурлари, веб-тадқиқот вазифалари, рефлексив блоглари ва ҳ.к.

Қўшимча ҳаволалар: 1.6-бўлим (21- аср кўникмаларини ривожлантириш), 4.6-бўлим (ўқитиш методларидан мисоллар).

1.5 Луғат базасини яратиш

Фанни ўқитишда талабанинг касбий эҳтиёжларини инобатга олишда яна бир муҳим жиҳат бу ўқитувчилар томонидан ўқитилиши керак бўлган касбга оид луғат базасини

шақллантиришдир. Ўқитувчилар соҳага оид луғат базасига киришда ёки ўз матнларини яратишларида корпус лингвистикаси воситаларидан фойдаланишлари мақсадга мувофиқдир. Корпус лингвистикаси воситалари ўқитувчиларга:

- аниқ бир соҳага тўғридан-тўғри алоқадор сўзлар ва яқин бўлган сўзлар базасини тузиш;
- янги сўзларни контекстда қўлланилишини кузатиш (масалан, тез-тез қўлланиладиган ва учрайдиган иборалар частотасини қўлланиш даражасини ҳисоблаш, номаълум лексик элементларнинг аутентик матнлардаги маъносини аниқлаш);
- ўқитувчилар ва ўқувчиларда савол-жавоб орқали тилни ўрганишга асосланган таълим ёндашувини рағбатлантириш имконини беради.

Турли хил соҳа йўналишларининг хусусиятлари инобатга олинса, ушбу лингвистик корпус воситалари айниқса фойдалидир.

Қўшимча ҳаволалар: Боултон(2016), Сохҳед(2000) ва Нелсон.

1.6. XXI аср кўникмалари

Янги ўқув дастурнинг муҳим мақсадларидан бири-бу иш жойида қўлланиладиган замонавий ва самарали тил кўникмаларини ривожлантиришдан иборатдир. Тил кўникмаларини ривожлантириш билан бирга мазкур фан қуйидаги ижтимоий ва когнитив кўникмаларни ривожлантиришни мақсад қилади. Бунга дарсни пухта режалаштириш орқали эришилади.

- хамкорлик: талабаларга мақсадга эришиш учун биргаликда ҳаракат қилишни, жумладан, қўшма лойиҳалар, ўзаро тақриз бериш, гуруҳларда ишлаш орқали;
- тадқиқотчилик: мустақил равишда керакли маълумотларни ва материалларни излаш, шу жумладан, интернет тармоғи орқали керакли маълумотларни топиш ва саралаш;
- танқидий фикрлаш: қарор қабул қилиш учун мустақил равишда вазиятни ва муаммони таҳлил қилиш ва баҳолаш;
- муаммони ҳал этиш: қийин ва мураккаб масалаларга ечим топиш
- ижодкорлик: бирор нарсани яратиш учун тасаввурдан фойдаланиш ёки асл ғояларни қўллаш (ролли ўйинлар, постерлар, фильмлар);
- таълим олиш кўникмалари: таълим олишнинг турли методларидан хабардор бўлиш ва тил ўрганишнинг самарали стратегияларини танлаш;

- хилма-хилликни қўллаб-қувватлаш ва қадрлаш: синфда ва синфдан ташқаридаги реалликни тушуниш, шу жумладан маданиятлараро мулоқот, таълим олишнинг чегараланган имкониятлар ва тўсиқлар кабилардан хабардор бўлиш;
- мулоқот қилиш кўникмалари: мулоқотни янада самарали қилиш ва суҳбатдошларингизни фаол тинглаш қобилиятини ошириш
- инглиз тилини глобал тил сифатида ўрганиш: инглиз тилини мулоқот тили сифатида муҳимлигини англаш.

Қўшимча ҳаволалар: Ўз-ўзини баҳолаш йўриқномаси

1.7. Тилни ўқитишда АКТдан фойдаланиш

Дунёда рўй бераётган ўзгаришлар ва Президентнинг 2017 йилдаги олий таълимни ислоҳ этиш тўғрисидаги қарори таълимда "сўнги инновацион технологиялардан кенг фойдаланиш" ва АКТ (Ахборот ва КоммуникацияТехнологиялари) ни самарали қўллашни тақозо этади. Хорижий тилларни ўқитиш жараёнида АКТдан фойдаланиш бугунги кунда TELL (Technology Enhanced Language Learning) деб кенг тарқалган соҳа сифатида маълумдир. Ушбу интеграция ахборот ва коммуникация инқилобининг бир қисмидир ва бу ўз навбатида мамлакатларга глобаллашган дунёда фаол иштирокчи бўлишларига ёрдам беради. АКТ эса, бир вақтнинг ўзида ўқитиш методига, қўлланиладиган ресурсларга ва баҳолашга сезиларли таъсир кўрсатади.

Олий таълим муассасалари фанга АКТни кенг қўллашда вақт ва ресурсларнинг етарли эканлигини инобатга олиш керак бўлади. Бунда АКТни самарали қўллашда қуйидаги омиллар таъсир кўрсатиши мумкин:

1. Ўқитиш методи ва ўқитувчининг роли

- ўқитувчилар кўпроқ фасилитатор ролини бажарадилар;
- талабаларни мустақил таълим орқали автономлигини оширишни рағбатлантириш Flipped ёндашувга асосланган таълимни қўллаш, масалан талабалар дарсга келишдан олдин янги мавзу билан онлайн танишиб, аудиторияда билимларини янада мустақамлашлари керак бўлади;
- талабалар мустақил тарзда онлайн изланиш ва тадқиқот олиб борадилар;
- талабалар томонидан ўз электрон-техник қурилмаларини дарсда қўллай олиш имконияти мавжуд бўлади.

2. Ўқув материалларининг таъсири

- интернетда турли соҳаларда инглиз тилини ўқитиш учун мўлжалланган аъло даражадаги манба ва материаллар тавсия қилинганлигини инобатга олиб, ушбу манбалардан фойдаланиш учун ўқитувчиларнинг интернетдан фойдалана олиш имкониятлари кенг бўлади;
- манбалар, ўқув материаллари ва дарс ишланмаларининг самарали сақланиш тизими яратилади;
- ўқитувчи ва талабаларнинг аутентик материаллардан фойдалана олиш кўникмаларини шакллантириш бўйича қўшимча тренинглари ташкил қилинади.

3. Баҳолашнинг таъсири

- ўқитувчилар онлайн тестларни қўллашлари мумкин бўлади;
- талабаларнинг тил кўникмаларини онлайн баҳолашда ўқитувчилар етарли малакага эга бўладилар.

4. Кўникмалар аудити

- ўқитувчи ва талабалар АКТдан фойдаланишда етарли билим ва кўникмаларга эга бўладилар;

- ОТМ томонидан илҳор ахборот технологияларини қўллашда талабалар ва ўқитувчиларда қайси кўникмалар етарли эмаслиги аниқлаб борилади ва уларни ривожлантириш бўйича чора-тадбирлар ташкил этилади.

5. Интернетдан фойдаланиш

- таълим муассасаси керакли технологиялар ва соҳа мутахассислари билан таъминланган бўлади.

6. Ресурсларни, шу жумладан материаллар, дастурлар, бошқарув тизимларини ривожлантириш.

- таълим муассасаси таълим бериш ва таълим олиш учун янги материаллар, дастурлар, методик ишланмалар билан таъминланади.

Қўшимча ҳаволалар: 1) АКТдан фойдаланиш; 2) аутентик материаллар билан ишлаш; 3) 4.4. бўлим (ўқув материални танлаш ёки яратиш)

2. Фаннинг мақсади

Фаннинг асосий мақсади талабанинг бўлғуси илмий ва касбий фаолиятини муваффақиятли амалга оширишида керак бўладиган мулоқот тил кўникмалари ва малакасини ҳалқаро талаблар (жумладан, CEFR) даражасида ривожлантиришдан иборат (1 жадвал).

2.1. Чет тилида коммуникатив компетенция- мақсад қилинган тилда алоқа ўрнатиш қобилияти ва тайёрлигини; ушбу тил қўлланиладиган мамлакатлар маданияти ва контекстлар ҳақида тушунчага эга бўлишликни; ва ўз мамлакатининг маданиятини хорижий тилда тақдим эта олиш қобилиятини англатади. Мазкур дастурда қуйидаги коммуникатив компетенцияларни ривожлантириш кўзда тутилган:

Лингвистик компетенция - бу тил аспектларини (фонетика, лексика, грамматика) бошқалар билан мулоқотда қўллаш қобилияти. Чет тилидан, масалан инглиз тили турли хил тилларда сўзлашадиган одамлар билан мулоқотда асосий лингва-франка (боғловчи тил) бўлиб хизмат қилиши мумкин. Шу сабабли ўқитувчиларга талабалар инглиз тилидаги мос келадиган турли бой манбалар билан таништиришлари тавсия этилади. Масалан: ҳиндлар, немислар, хитойликлар, корейслар, турклар ва араблар томонидан қўлланиладиган инглиз тили материалларини тақдим этишлари мумкин.

Социолингвистик компетенция - бу академик / касбий коммуникатив вазиятга, мақсадга ёки талабга мувофиқ келадиган тил формалари ва усулларида хабардор бўлиш ва мос келадиганини танлай олиш қобилиятига эга бўлишдир.

Прагматик компетенция - фойдаланувчи /тил ўрганувчи муҳим нутқ тамойилларини қай даражада билиши билан боғлиқ бўлиб, унга мувофиқ тузиладиган нутқнинг, хабарларнинг:

- а) таркиб, тартиб ва тузилиши жиҳатидан мукамал бўлиши (Discourse competence);
- б) турли алоқа функцияларини бажариш учун қўлланилиши (Functional competence);
- в) турли академик/профессионал жанрлардаги интерфаол ва транзакцион схемалар ёки ҳаракатларга мувофиқ бўлиши (Design competence) назарда тутилади.

Плюралингвал (кўптилли) ва кўпмаданиятли компетенциялар - талабаларнинг турли тиллар ва маданиятларга мурожаат қила олиш қобилиятини англатади. Талабалар:

- а) турли маърузачиларнинг коммуникатив компетенциясига қизиқиш билдирадилар;
- б) турли тилларда гапирувчиларнинг маданиятига қизиқиш билдирадилар;
- в) маданий фарқларни ҳисобга олган ҳолда суҳбатдошига мос равишда эҳтиёткорлик билан мулоқотга кириша оладилар.

Қўшимча ҳаволалар: жанрлар таҳлили бўйича ҳаволалар

2.2. Тилни глобал қўллаш (Global language performance) бу хорижий тилни бир қатор умумий мақсадлар ҳамда кундалик ҳаёт учун қўллай олишни назарда тутати. CEFR (УЕТК) ҳужжатида ушбу формат (ўлчов) хорижий тилни қўллашда но-мутахассис бўлган тил ўрганувчини тилга ўргатишда ўқитувчилар ҳамда дастур тузувчилар нималарга амал қилишлари кераклиги ҳақида маълумот келтирилган. Тилни глобал контекстда қўллай олиш малакаси мазкур халқаро ҳужжатда 6 та даражаларда (A1-C2) тавсифланган.

2.3. Тил кўникмаларини ривожлантириш. Тил кўникмалари ўз ичига тушуниш малакалари, яъни тинглаб тушуниш ва ўқиб тушуниш ҳамда мулоқот малакалари, яъни гапириш ва ёзиш кўникмаларини олади. Шунингдек, CEFR (УЕТК) кўрсаткичлари гапириш кўникмасини *диалогик* ва *монологик нутқга* ажратган ҳолда тил кўникмаларининг қуйидаги бешта тури бўйича тавсифланади:

- Оғзаки нутқ: гапириш (диалогик нутқ)
- Оғзаки нутқ: гапириш (монологик нутқ)
- Тинглаб тушуниш
- Ўқиш
- Ёзиш

Қуйида келтирилган 1-жадвал CEFR стандартидан олинган компетенцияларни ҳавола этади:

КОММУНИКАТИВ ТИЛ ЭҲТИЁЖЛАРИ	мисоллар: <i>эълон, катта аудиторияга, олмага мурожаат қилиш</i>	мисоллар: <i>товар ва хизматлардан фойдаланиш, телекоммуникациядан фойдаланиш</i>	мисоллар: <i>жонли аудиторияда тинглаб тушуниш, эълон ва кўрсатмаларни тинглаб тушуниш</i>	мисоллар: <i>кўрсатмалар, йўриқномаларни ўқиб тушуниш</i>	мисоллар: <i>ҳисобот ёзиш, иншо ёзиш, хат ёзиш</i>
	(CEFR 2001: 60)	(CEFR 2001: 80; CEFRX 2016: 35)	(CEFR 2001: 67)	(CEFR 2001: 69 & 71)	(CEFR 2001: 62 & 83)

Қўллаш (PERFORMANCE) шкаласи

ТИЛ КўНИКМАЛАРИ	Оғзаки нутқ (монолог)	Оғзаки нутқ (диалог)	Тинглаб тушуниш	Ўқиб тушуниш	Ёзиш
	(CEFR 2001: 58)	(CEFR 2001: 74)	(CEFR 2001: 66)	(CEFR 2001: 68)	(CEFR 2001: 60)

Глобал тилни қўллаш	Тилни глобал контекстда қўллаш (GLOBAL LANGUAGE PERFORMANCE) (CEFR 2001: 24)				
	↑	↑	↑	↑	↑
	↑	↑	↑	↑	↑

КОМПЕТЕНЦИЯЛАР ШКАЛАСИ

КОММУНИКАТИВ ТИЛ КОМПЕТЕН-ЦИЯЛАРИ	ЛИНГВИСТИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАР	СОЦИОЛИНГВИСТИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАР	ПРАГМАТИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАР	КўП ТИЛИЛИК ВА МАДАНИЯТЛАРАРО КОМПЕТЕНЦИЯЛАР
	Лингвистик турли-туманлик	Социолингвистик мувофиқлик	Мослашувчанлик	Маданиятлараро репертуаридан унумли фойдаланиш
	Сўз бойлиги Сўз ва сўз бирикмаларидан тўғри фойдалана олиш	Ижтимоий муносабатларни ўрната олиш	Тартибга риоя қилиш (turn-taking)	Кўп тиллиликда мулоқот қила олиш
	Грамматик жиҳатдан тўғри гап тузиш Таллафуз	Хушмуомилалик	Мавзунини ривожлантира олиш	Кўп тиллилик репертуаридан унумли фойдаланиш
	Саводхонлик	Турли регистр (расмий ва норасмий)	Гаплар ва ғоялар-дағи кетма-кетлик ва боғлиқлик Таклифни аниқ баён этиш	
		Диалектлар ва акцентлар		
		Халқ иборалари, мақолалари кабиларни қўллай олиш		
	(CEFR 2001: 108-18)	(CEFR 2001: 118-22)	(CEFR 2001:123-30)	(CEFR 2001: 133-34; CEFR 2016: 71-73)

1-жадвал. Тил компетенциялари ва уларни амалда қўллаш қўлами

2.4. Талаба эгаллаши керак бўлган билим, кўника ва малакалар

Халқаро CEFR ҳужжатида тил ўрганувчининг эҳтиёжига мос келувчи вазифа турлари келтирилади, бироқ билим, кўника ва малакаларни аниқ белгилашда тил ўрганувчининг контекстидан келиб чиқиб, унинг тилни қўллашга бўлган эҳтиёжлари янада чуқурроқ ўрганилгани мақсадга мувофиқ.

Мазкур бўлимда энг асосий **Академик ва касбий тил эҳтиёжлари** рўйхати келтирилиб, талабалар фан якунида таълим ва касбларида мос келадиган натижаларни қўлга киритишлари назарда тутилади. Ушбу рўйхат 2016-2017 йилларда лойиҳанинг бошланғич босқичи доирасида мамлакатимиз 30 дан ортиқ ОТМларида турли соҳа битирувчиларининг инглиз тилидаги эҳтиёжларини ўрганиш бўйича ўтказилган сўровнома натижаларига асосланади. Тадқиқотда турли йўналиш талабалари иштирок этганлигини ҳисобга олсак, қуйидаги якуний жадвалда энг кўп танланган 50 та тил кўникмалари жамланган. Йўналишлар бўйича ишчи дастур тузилаётганда талабаларнинг тилни ўрганишдаги мақсадидан келиб чиққан ҳолда мос кўникмалар ушбу жадвалдан танланиши тавсия этилади. Жадвалда келтирилган кўника ва малакалар вазифа кўринишига айлантирилганда, ҳаётий, реал коммуникатив вазифаларга ўзгаради (жумладан, e-mail ёзиш, илмий мақола ўқиш, маъруза ёки тақдимотни тинглаб тушуниш, телефонда мулоқотга кириша олиш ва бошқалар).

2-жадвал

Академик ва касбий тил эҳтиёжлари

Кетма кетлик (энг кўп белгиланганлик даражаси бўйича)	Билим, кўника ва малакалар бўйича эҳтиёжлар
1	Касбига оид чиқишлар, маърузалар, тақдимотларни тинглаб тушуна олиш
2	Слайдларда, қоғозда тақдим этилаётган маълумотларни тинглаб, маърузачининг сўзларига амал қилиб бориш (масалан маърузаларда, йиғилишларда, семинар ва конференцияларда)
3	Маълумот ресурсларини ўқий олиш (луғат, Yellow Pages, Wikipedia кабилар)
4=	Касбига доир телефон мулоқотни тинглаб тушуна олиш
4=	Касби, бажарадиган вазифалари, иш шароити ҳақида маълумот бера олиш
6	Касбига оид/таълим билан боғлиқ электрон хатларни ўқий олиш
7	Илмий амалий мақолаларни ва абстрактларни ўқий олиш
8	Таълим муассасаси, иш жойи, офиси, лабораторияси, ишлаб чиқарадиган маҳсулоти ҳақида маълумот бера олиш (инглиз сўзлашувчисига)
9	Шакллар ва формаларни тўлдир олиш
10=	Постерларни ўқий олиш (кўргазмалар ва конференцияларда)
10=	Касбга доир телефон мулоқотга кириша олиш
12	Ўзи ҳақида резюме тайёрлай олиш (ишга жойлашишда, танловларда иштирок этишда)
13	Профессional/техник мақолаларни ўқий олиш
14	Касбга доир китобларга берилган тақризларни ўқий олиш
15	Касбидан келиб чиққан ҳолда маъруза, тақдимот қила олиш (зарурият бўлганда слайдлар, тарқатма материаллар тайёрлай олган ҳолда)
16	Жиҳоз-ускуналарни тасвирлай олиш, ишлаш усулини тушунтира олиш
17	Касбга оид ва илмий китобларни ўқий олиш
18	Нархлар рўйхатини ва каталогларни ўқий олиш
19	Илмий маърузаларни тинглаб тушуна олиш

Кетма кетлик (энг кўп белгиланганлик даражаси бўйича)	Билим, кўникма ва малакалар бўйича эҳтиёжлар
20	Резюме ва CVларни ўқиб, керакли маълумотларни ола билиш
21	Илмий мунозараларда, семинарларда иштирок эта олиш
22	Таълим соҳасида зарур бўлган дарсликларни ўқий олиш
23	Маҳсулот/сервиз таърифини, дизайн хусусиятларини ўқиб тушуна олиш
24=	Реклама-эълонларни (ишга жойлашиш, маҳсулот бўйича) ўқиб тушуна олиш
24=	Касбга оид/ўқиши билан боғлиқ электрон хатларни ёза олиш
26	Касбга оид/ўқиши билан боғлиқ хатларни ўқий олиш
27	Кўрсатмалар ва огоҳлантиришларни (масалан, хавфсизлик тартиб-қоидалари, қўллаш, фойдаланиш кўрсатмаларини) тинглаб тушуна олиш
28=	Жиҳоз-ускуналар, жараёнлар, машиналар ва ҳ.к.га таъриф ва изоҳ бера олиш
28=	Маъруза/тақдимотларни тинглаб тушунган ҳолда муҳим жойларини қайд қилиб бориш (масалан, йиғилишларда, трейнинг ва семинарларда)
30	Таклифлар ва тавсияларни ўқий олиш
31	Музокараларда иштирок эта олиш
32	Илмий йиғилишларда, семинарларда ўз фикрини баён эта олиш
33	Касбга ва таълим олиш билан боғлиқ, шу жумладан, ишга жойлашиш билан боғлиқ, грант ютиб олиш бўйича, ТВ, радио ва пресса учун интервьюларда саволларга жавоб бера олиш
34	Фойдаланиш бўйича қўлланмалар, кўрсатмалар, хавфсизлик йўриқномалари, огоҳлантирувчи белгиларни ўқиб тушуна олиш
35	Илмий-амалий мақолалар ва абстрактлар ёза олиш
36	Касби билан/таълим билан боғлиқ хатларни ёза олиш
37	Касби билан/таълим билан боғлиқ мақолаларни ёза олиш
38=	Иш мажбуриятлари, профилларни ўқий олиш
38=	Слайдлар, тарқатма материаллар матнини тайёрлай олиш (масалан, тақдимотлар, маърузалар, йиғилишлар учун)
40	Маъруза қилганда тарқатма материаллар ва АКТдан фойдалана олиш (семинар, конференция, кўргазмаларда)
41	Таклифлар ва тавсиялар матнини ёзма тайёрлай олиш
42	Оғзаки йўриқнома бера олиш ва огоҳлантира олиш (масалан, фойдаланиш бўйича кўрсатмалар, хавфсизликка амал қилиш бўйича кўрсатмалар)
43	Иш фаолияти, иш мажбуриятлари, профилларни ёза олиш
44	Шакллар, қайднома формаларини тайёрлай олиш
45	Касбга доир/техник ҳисоботларни ўқий олиш
46	Маҳсулот/сервизга таъриф ҳамда дизайн хусусиятлари бўйича маълумотлар ёза олиш
47	Аризалар ва тендерда иштирок этиш учун илтимосномалар ёза олиш
48	Ўқиш ва касби билан боғлиқ қайдномалар, ички ёзишувларни ўқиб тушуниб жавоб бера олиш
49	Касбга оид консультациялар, маърузалар ва мунозараларда ўз фикрини баён эта олиш
50	Аризалар ва тендерда иштирок этиш учун илтимосномалар ёза олиш

3. Муҳим талаблар

Ушбу бўлимда, талабаларнинг тил билиш даражаларига қўйилаётган талаблар тўғрисида батафсилроқ маълумотлар келтирилган, шунингдек ўқитувчига қўйиладиган талаблар ҳақида ҳам сўз боради.

3.1. Ўқитувчиларга қўйиладиган талаблар

Тил ўқитувчиларига бўлган талаблар давлат чет тилига бўлган стандартда келтирилган бўлиб, унга кўра, олий таълим тизимида инглиз тили ўқитувчисининг тил билиш даражаси С1 бўлишини тақозо этади. Бироқ ислохотлар даврида барча ўқитувчилар ҳам бу даражани намоёйиш эта олмасликлари мумкин. Шунинг учун улардан мазкур дастурни муваффақиятли тадбиқ этишлари учун ўз устиларида кўпроқ ишлашлари талаб этилади. Жумладан, ўқитувчилар учун ОТМлар томонидан курс яратишда технологиялардан фойдаланиш (TELL), аудиторияда ва онлайн фойдаланишга мос келувчи ўқув материалларни ва баҳолаш топшириқларини яратиш, коммуникатив кўникмалар ва таълим олиш кўникмаларини ўргатиш кабилар бўйича қўшимча тренинглар ташкил этилиши мақсадга мувофиқдир ва бу жараёнга жойлардаги лойиҳада иштирок этган ўқитувчиларни кенг жалб этиш мумкин бўлади.

Шунингдек, мазкур фан ўқитувчилари хорижий тил мутахассислиги эгалари бўлиб, улардан талаба эгаллаётган соҳанинг билимдони бўлиш талаб этилмайди. Бироқ ушбу йўналиш бўйича баъзи маълумотларга эга бўлиш, энг муҳим концепцияларидан хабардор бўлиш тилни самарали ўқитишда қўл келиши аниқ.

Тинглаб тушуниш	
B2	Оммабоп таниш мавзулардаги аниқ стандарт нутқни, нисбатан секин ва аниқ тилда олиб бориладиган радио ва теле янгилликлар дастурларни, шахсий, ижтимоий, таълимга ва касб-ҳунарга оид таниш ва нотаниш мавзуларни тушуна олади. Стандарт тилда баён этилган конкрет ва абстракт жумладан, ўз мутахассислиги доирасидаги касбга доир мунозаралар ҳақидаги мазмун ва лингвистик жиҳатдан мураккаб бўлган матнларнинг асосий ғоясини тушуна олади. Кенг қўламли нутқ ва қатор мураккаб, бироқ бир оз бўлсада, таниш бўлган фикрлар баёнини тушуниб, аниқ оғзаки нутқ белгиларини кузата олади.
B1	Таниш бўлган акцентда тушунарли қилиб ифода этилган кундалик ёки касбига доир мавзулардаги аниқ фактларга асосланган маълумотларни тинглаб, асосий ғоясини ҳамда тафсилотларини аниқлай олган ҳолда тушуна олади.

3.2. Талабаларга қўйиладиган талаблар

Нофилологик йўналишлардаги барча талабалар ОТМга кириш босқичида чет тилидан В1 даражани эгаллашлари талаб этилади. Ўзбекистон Давлат Вазирлар Маҳкамасининг таълимнинг турли босқичларида битирувчи эгаллаши керак бўлган тил компетенциялари белгиланган бўлиб, унга мувофиқ но-филологик йўналишдаги бакалавр битирувчиси учун CEFR бўйича В2 даражаси белгиланган. Бироқ бу узок муддатли мақсад бўлиб, лойиҳанинг бошланғич йилларида мазкур ўқув дастурида берилган тил кўникмалари ва малакаларини минимум В1(+) даражада эгаллаган бакалавр битирувчисининг натижалари ҳам ижобий натижа сифатида қабул қилиниши лозим. Шунга кўра, фан якунига кўра битирувчи талабалардан тил кўникмалари бўйича қуйидаги CEFR даражаларини эгаллашлари кўзда тутилмоқда.

CEFR бўйича тил кўникмалари

Оғзаки нутқ (диалог)	
B2	<p>Умумий, таълимга оид, касбига доир ва дам олиш каби қатор мавзуларда фикрларни тўғри боғлаган ҳолда равон, эркин, хатоларни кам қилган ҳолда самарали мулоқотга кириша олади.</p> <p>Грамматик хатоларни кам қилган ҳолда ҳамда кенг кўламли лексик репертуарга эга бўлган ҳолда ўз фикрини бойитиб, тингловчининг компетентлик даражасини инобатга олган ҳолда сўзамоллик билан суҳбатларга алоҳида тайёргарлик кўрмасдан, спонтан кириша олади.</p> <p>Шахсий қизиқишлари ва касбига доир таниш ва нотаниш мавзуларда қийинчиликсиз мулоқот қила олади.</p>
B1	<p>Шахсий қизиқишлари ва касбига доир таниш ва нотаниш мавзуларда ўзига ишонч билан қийинчиликсиз мулоқот қила олади.</p> <p>Маълумот алмашиш, маълумотни текшириш ва тасдиқлай олиш, муаммони тушунтириб бера олиш ва уни ҳал қилиш йўллариини таклиф қила олиш малакаларидан фойдалана олади.</p> <p>Маданият, кино, адабиёт, мусиқа каби абстракт мавзуларда ўз фикрларини баён эта олади.</p> <p>Ушбу тилда сўзлашадиган жойларга саёҳат қилганда вужудга келиши мумкин бўлган аксарият вазиятларда бемалол сўзлаша олади.</p> <p>Таниш ва шахсий қизиқишларга доир кундалик мавзуларда (жумладан, оила, қизиқишлар, касби, саёҳат, кундалик воқеалар) ўз нуқтаи назарини баён этган ҳолда ҳамда керакли маълумот алмашиш орқали алоҳида тайёргарлик кўрмасдан мулоқотга кириша олади.</p>

Оғзаки нутқ (монолог)	
B2	<p>Алоҳида жиҳатларга урғу берган ҳолда далиллар ва мисоллар келтириш орқали аниқ ва тизимли тайёрланган маъруза ва яхши тузилган презентация қила олиши</p> <p>Ўз қизиқишлари ва соҳасига доир кенг мавзуларда ўз фикрини батафсил тафсилотлар ва мисоллар келтириш орқали бойитган ҳолда тафсилотлар ва тақдимотлар қила олиши</p>
B1	<p>Ўз соҳасидаги турли хил мавзулардан бири ҳақида ходисалар ва тавсифларни мантиқий кетма-кетликда қўйиб чиққан ҳолда аниқ ва равон гапириб бера олади.</p>

Ўқиш	
B2	<p>Турли матн ва мақсадлардан келиб чиққан ҳолда ҳамда ёрдамчи манбалардан (масалан луғат) фойдаланган ҳолда ўқишнинг тезлигини мослаштириш орқали мустақил равишда матнни тушуна олади.</p> <p>Баъзи вазиятларда кам қўлланиладиган идиомаларнинг маъносини тушунишда қийинчиликка учрасада, кенг кўламдаги фаол (актив) сўз бойлигини эгаллаган.</p>
B1	<p>Соҳасига доир мавзуларда аниқ фактларни ўз ичига олган матнларни ўқиб, қониқарли даражада тушуна олади (бирмунча узун ва мураккаб матнларни қийин жойларини қайта ўқиш имкониятини қўллаган ҳолда)</p>

Ёзиш	
-------------	--

B2	Ўз мутахассислигига оид бўлган мавзуларда турли манбалардан олинган маълумотларни синтез қилиш ва саралаш орқали аниқ, батафсил ва яхши структурага эга матнларни туза олади.
B1	Соҳасига доир кенг мавзуларда жумлаларни ва фикрларни тўғри боғлаган ҳолда аниқ ва тизимли тайёрланган матн туза олади.

4. Ўқув дастур билан ишлаш

1-3 бўлимларда LSP янги ўқув дастурида амал қилиниши керак бўлган муҳим тамойиллар кўриб чиқилди. Ушбу бўлимда ўқув дастурлари, методологик ишланмалар, ўқув материаллари ва баҳолаш мезонларини ишлаб чиқишда асосий тамойилларни қўллаш бўйича амалий тавсиялар келтирилган бўлиб, улар CEFR (2001: 7) стандартидаги курс яратишнинг қуйидаги еттита таркибий қисмларига мувофиқ келтирилган:

- эҳтиёжларни аниқлаш;
- мақсадларни аниқлаш;
- мазмунни аниқлаш;
- материалларни танлаш ёки яратиш;
- йўналишлар бўйича ўқув дастурини тузиш;
- тадбиқ этиладиган ўқитиш ва тил ўрганиш усуллари;
- баҳолаш, тест ва назорат.

Қўшимча ҳаволалар: *Умумевропа тил кўникмалари компетенцияси(CEFR)халқаро стандарти; Ишчи ўқув дастурини яратиш бўйича кўрсатмалар*

4.1. Талабанинг тилдаги эҳтиёжини аниқлаш

Йўналиш бўйича дастур тузилаётганда мазкур дастурнинг **Тил эҳтиёжлари** қисмида берилган (2-жадвал) рўйхатдан фойдаланиш тавсия этилади. Бунда ҳар бир семестр ёки ўқув йили бўйича талабалар, соҳа ўқитувчилари ва иш берувчилар билан маслахатлашишлари мақсадга мувофиқдир (йўналишлар бўйича намуна тарзида берилган дастурларга ҳам қаралсин).

4.2. Фан мақсадини тайёрлаш

Йўналиш бўйича билим, кўникма ва малакалар рўйхати тузилаётганда лойиҳа доирасида ўтказилган тадқиқот натижалари асосида тузилган **Тил эҳтиёжлари** рўйхатидан фойдаланиш тавсия этилади. Бунда ҳар бир кўникма ва малака CEFR келтирилган тил билиш даражаларига мос равишда ‘can-do’ (“қила олади”) шаклида тузилиши мақсадга мувофиқдир.

Ҳаволалар: Қўшимча Ҳужжат: йўналишлар бўйича ўқув дастурни яратиш

4.3. Фан мазмуни

Ҳар бир йўналиш бўйича курс мазмуни лойиҳа доирасида ўтказилган тадқиқот натижалари асосида тузилган **Тил эҳтиёжлари** рўйхатига асосланиши лозим. Курс мазмуни талабаларнинг таълим йўналиши ва соҳасидан келиб чиққан ҳолда танланади ва соҳа йўналишлари бўйича тайёрланадиган ишчи дастурларнинг мазмуни модуллар кўринишида тузилади. Ҳар бир модул ушбу соҳада чет тилини қўллашда муҳим бўлган маъноли битта яхлит мавзуни қамраб олиши керак. Масалан Туризмда: *Тур ва саёҳатларни ташкил этиш ёки Хавфсиз туризм*; Машинасозлик соҳасида: *Техника билан ишлаш ва хавфсизлик қоидалари*. (1- илова: ишчи дастур намунасига қаралсин).

4.4 Ўқув материалларни танлаш ёки яратиш

Йўналишлар бўйича ишчи дастур тузилиб, мақсад ва мазмун белгилаб олингандан сўнг, ўқитувчилар ўқув материаллари, дарс ишланмалари ва тарқатма материаллар тайёрлайдилар. Танланаётган ва яратилаётган материаллар мазкур дастурда келтирилган махсус мақсадларда инглиз тилини ўқитиш тамойилларига асосланиши лозим. Курсни ўқитишда фақат битта дарсликка асосланиш нотўғридир.

Хорижий тил ўқитувчилари интернет ва бошқа манбалардаги фаннинг энг сўнги янгиликларини инобатга олган аутентик матн ва аудио/видео материаллардан фойдаланишлари, шу жумладан, миллий, ҳалқаро манбалар, интернет ресурсларидан фойдаланган ҳолда тайёрлашлари мақсадга мувофиқдир. Бунинг учун ҳозирда турли соҳаларда хорижий тилни ўқитишга оид интернет тармоғи ва дарсликлар бўйича жуда бой манбаалар базаси мавжуд.

Шунингдек, ўқитувчилар тайёр тасия этилаётган аудио, видео файлларни таҳрирлаш ва ўзгартириш киритиш ёки талабаларни лойиҳа устида ўзаро ҳамкорликда ишлашларини рағбатлантириш учун фойдали бўладиган жуда кўп онлайн воситаларни (масалан, wiki, Sketch engine, H5p, audacity) қўллаган ҳолда материаллар тайёрлашлари мумкин

Қўшимча ҳавола: 1) Аутентик (реал) материаллардан фойдаланиш. 2) Дастурни тадбиқ этишда технологиядан фойдаланиш.

4.5. Йўналишлар бўйича ишчи ўқув дастурини тузиш

ОТМлар бўйича тузиладиган ишчи дастурлар ва янги яратилаётган ёки танланаётган ўқув материаллари икки босқичда тайёрланади:

1. Умумий мақсадларга йўналтирилган хорижий тил (Language for General Purposes, LGP)

- умумий мулоқот ва кундалик ҳаёт мақсадлари учун мўлжалланган ҳамда олий таълим босқичигача бўлган таълимда (мактаб, лицей) шакллантирилган тил кўникмалари ва компетенцияларини А2+даражадан юқорига кўтариш;
- талабани барча тил кўникмалари бўйича соҳасига оид мулоқотга тайёрлаш.

2. Махсус мақсадларга йўналтирилган хорижий тил (Language for Specific purposes, LSP) ёки касбий ориентация босқичи талабанинг тил кўникмаларини ўз соҳасидан келиб чиққан ҳолда ривожлантиришдан иборат. Бунда дастур кенгроқ кўламда ёки торроқ доирада тайёрланиши мумкин:

- *кенг қамровли* дастурлар соҳанинг бир неча тармоғини ва уларга тегишли мутахассислик фанларини қамраб олади (Умумий академик / профессионал мақсадларни кўзда тутди);
- *тор қамровли* тил дастурлар соҳанинг маълум бир тармоғи ва уни ўргатувчи маълум бир фанга мослаштирилган бўлади (маълум бир академик / касбий мақсадларда тилдан фойдаланиш).

Йўналишлардан келиб чиқиб тузиладиган ишчи дастурлар ўқитувчиларнинг асосий иш ҳужжатлари ҳисобланади. ОТМлар томонидан йўналишлар/соҳалар бўйича ўқув дастурлар тайёрланганда мазкур намунавий дастурга асосланган ҳолда фаннинг мақсад ва вазифалари, кутилаётган натижалар, мазмун ва мавзу ҳамда ўқитиш ва баҳолаш усулларига қўйилган талаблар инобатга олган ҳолда тузилиши керак бўлади. Ишчи дастурлар талабалар фикри. ОТМдаги ресурсларнинг ва технология имкониятларининг янгиланиши, кафедра аъзолари томонидан фанни ўқитилишидан чиқарилган ҳулосаларга кўра қайта кўриб чиқиши ва талабга кўра янгиланиши мумкин.

Қўшимча ҳаволалар: 1) Ишчи дастурларни таҳлил қилиш бўйича кўрсатмалар, 2) йўналишлар бўйича намуна дастурлари (1-иловага қаралсин)

4.6. Тадбиқ этиладиган ўқитиш ва тил ўрганиш усуллари

Йўналишлар бўйича ўқув дастури *Коммуникатив тил ўқитиш ёндашуви*га, шу жумладан унинг *талаба-марказда* тамойилига урғу берилган ҳолда тузилиши лозим.

Ўқув дастурини тайёрлашда қўлланиладиган таълим бериш ва таълим олиш усуллари ушбу намунавий дастурнинг 1.1.-1.7. бўлимларида келтирилган тавсияларга асосланган бўлиши лозим.

Қўшимча ҳаволалар: 1) Тил ўқитишда АКТдан фойдаланиш; 2) *Ўз-ўзини баҳолаш*; 3) *Мустақил таълимни ташкил этиш*

4.7. Баҳолаш, тест ва назорат

Фанда талабалар билим ва кўникмаларини баҳолашда асосий 2 та тан олинган шаклларида фойдаланилади: **форматив** (жорий ва оралиқ жараёнларда талаба намоиш этаётган билим ва кўникмаларини баҳолаш) ва **сумматив** (талаба фанда эришган якуний натижани баҳолаш).

Ўқув дастурга алоҳида ҳужжат сифатида *Баҳолаш бўйича кўрсатмалар* (инглиз тилида) ишлаб чиқилган. Кафедра аъзолари билан баҳолаш бўйича топшириқлар режалаштириш жараёнида келтирилган кўрсатмалар, аутентик ва замонавий баҳолаш топшириқлари намуналари ва намунавий баҳолаш мезонларига асосланишлари ҳамда ушбу намуналардан келиб чиққан ҳолда ўз талабаларининг эҳтиёжлари ва касбий контекстга мос келувчи баҳолаш топшириқларини тайёрлашга ўрганишлари кўзда тутилган.

ОТМлар томонидан ишчи дастур тузилаётганда баҳолаш алоҳида компонент сифатида эмас, балки ўқитиш жараёнининг ажралмас қисми сифатида қаралиши лозим. Баҳолаш топшириқлари ва турлари дарсларда фойдаланилган ўқув материалларга, қўлланилаётган методларга ва коммуникатив тил топшириқларига (масалан, *портфолио, дебат, лойиҳа иши*) асосланиши кўзда тутилган. Тузилаётган баҳолаш топшириқлари талабанинг тўртта (ўқиш, ёзиш, гапириш, тинглаб тушуниш) тил кўникмаларини баҳолаш имконини беришига эътиборни қаратиш лозим. Шунингдек, топшириқларни баҳолашда CEFR (УЕТК)да келтирилган қуйидаги икки тамойилни инобатга олган ҳолда тайёрланади:

Даражалар: Якуний баҳолаш натижалари CEFR (УЕТК)нинг даражалари (A1, A2, B1, B2, C1, C2) билан мувофиқлантирилиши керак ва бу ўз навбатида талабанинг тилни амалда қўллай олиши билан боғлиқ ютуқ ва камчиликлар таснифини ҳамда уларни бартараф қилиш бўйича кўрсатмаларни ўз ичига олган шаклда бўлади.

Мезонлар: CEFR оғзаки ва ёзма нутқни баҳолаш бўйича маълум бир мезонларни тавсия этади. Ушбу мезонлар талабага эришган ютуқ ва камчиликлари ҳақида аниқ маълумот беришда жуда қўл келиши мумкин.

4- жадвал

CEFR баҳолаш мезонлари

Оғзаки нутқ	Ёзма нутқ
Тил кўлами (сўз ва гап турлари хилма-хиллиги) Аниқлик (хатолардан холилиги) Равонлик Мулоқотга кира олиши Боғлиқлик, мувофиқлик Умумий балл	Тил кўлами (сўз ва гап турлари хилма-хиллиги) Аниқлик (хатолардан холилиги) Боғлиқлик, мувофиқлик Тасвирлаб ёза олиш Далиллар билан бойитганлиги Умумий балл

Мустақил таълим учун берилган топшириқлар учун берилган баллар ҳам талабанинг баҳолаш базасига қўшиб борилади.

Formative assessment (жорий ва оралиқ) баҳолаш

Ўқитувчилар асосан аутентик баҳолаш топшириқларини қўллашлари тавсия этилади. Талабалардан эгаллаган билим ва кўникмаларини аутентик топшириқлар орқали намойиш этишларини сўралгандагина уларни ўз эҳтиёжларидан келиб чиқиб ҳақиқий вазиятларда қандай натижаларга эришишлари мумкинлигини ва чет тилида нималарга қодир эканликларини аниқлаш мумкин бўлади. Бундай топшириқларни (рол плей, кейс тахлили, интервью, лойиҳа иши кабилар) тайёрлашда талабаларнинг бўлғусидаги касбий вазиятларидан келиб чиқиш лозим бўлади. Жумладан, берилган мавзуда тақдимот қилиш, муҳим масала бўйича йиғилиш ёки давра суҳбати ўтказиш, касбга доир нутқ тайёрлаш, лойиҳа наъмунасини тайёрлаш ва муҳокамага олиб чиқиш каби топшириқлар.

Талабанинг биринчи босқич сўнггида ҳамда энг якуний босқичда эришган натижалари баҳолашда давлат стандарти ҳамда CEFR га асосланган ва 3-жадвалда келтирилган таснифларга риоя қилинади. Бунда баҳолаш бўйича эришилган натижалар бўйича мезонлар ишлаб чиқилганда, нутқ фаолияти кўникмалари бўйича эришиладиган кўрсаткичлар “қила олади” (can-do) шаклида тасвирланиши керак бўлади. Янги дастурни тадбиқ этишга жалб қилинган ўқитувчилар тўртта тил кўникмалари ва малакаларини баҳолаш йўллари билан таниш бўлишлари талаб этилади.

Баҳолаш одатда юқоридан пастга (яъни вазифани бажариш қобилиятини баҳолайди) ва тилнинг индивидуал элементларига устунлик берадиган синовга мутлақо бошқача ёндошишдир. Юқоридаги сценарийларда **одамларни**, вазифанинг **мақсади** ва **контекстини** ҳисобга олиш ўта муҳимдир.

Ўқув дастурларида бўлгани каби, ҳақиқий баҳолашда, CEFR стандартида кўрсатилган мезонларга асосланиши керак. Ўқитувчилар маҳоратга асосланган субъектив баҳолаш амалиёти билан таниш бўлишлари керак.

LMS (Таълимни бошқариш тизимлари), шу жумладан Moodle каби мобил иловаларни қўллаш онлайн баҳолашни осонлаштириши билан бирга талабаларга ўз ютуқларини онлайн равишда кузатиб бориш имконини беради.

Кўшимча ҳаволалар: 1) Баҳолаш бўйича кўрсатмалар, 2) Фанни ўқитишда технологиялардан фойдаланиш, 3) Ўз-ўзини баҳолаш бўйича кўрсатмалар

5. Вақт меъёрлари

Хорижий тиллар талабага бутун бакалавр босқичида (3 ёки 4 йил давомида) ўқитилиши лозим. Бунда умумий чет тили йўналишига кўпи билан бир семестр ёки бир ўқув йили ажратилиши мумкин.

Ўқув режага кўра, хорижий тиллар ҳафтада 4 аудитория соати ва мустақил соат орқали ўқитилиши мақсадга мувофиқ. Сарфланадиган вақт шунингдек, ОТМга қабул қилинган талабаларнинг тил билиш даражасига ҳам боғлиқ бўлади. Қуйидаги жадвалда дунё тажрибасида бошланғич босқичдаги тил билиш даражасидан кутилаётган даражага эришишда сарфланадиган вақт хажми кўрсатилган:

5- жадвал

Вақт меъёрлари

Кўзда тутилган даража Бошланғич даража	A2	B1	B2	C1
A1	200 соат	400 соат	600 соат	850 соат
A2	•	200 соат	400 соат	650 соат

B1	•	•	200 соат	450 соат
B2	•	•	•	250 соат

Бошланғич босқичда ҳар бир тил кўникмасини ривожлантириш учун сарфланадиган вақтлар нисбати бир хил бўлиши мумкин, бироқ соҳага йўналтирилган чет тилни ўрганиш босқичларида вақтлар нисбати талабаларнинг тил ва мулоқотга бўлган эҳтиёжларидан келиб чиқиб белгиланиши мумкин. Қуйидаги жадвалдаги мисолга қаралсин.

6- жадвал

Босқичларда нутқ фаолияти турларини ўқитиш.

	Бошланғич босқичда	Соҳага йўналтирилган босқичда
Гапириш	25%	40%
Тинглаб тушуниш	25%	30%
Ўқиш	25%	20%
Ёзиш	25%	10%

ENSPIRE-U (Махсус мақсадларга йўналтирилган инглиз тилини ўқитиш тизимини ислоҳ этиш) лойиҳаси иштирокчилари

- Ирискулов М.Т (ЎзДЖТУ ҳузуридаги РИАИМ)
- Иргашева С. (Британия Кенгаши, ЎзДЖТУ)
- Бегибоева Н (ЎзДЖТУ ҳузуридаги РИАИМ)
- Хан С. (ЎзДЖТУ ҳузуридаги РИАИМ)
- Вохидова Н. (БухДУ)
- Ақобиров Ф. (БухДУ)
- Абдурахмонова З. (АнМИ)
- Абдуллаев Д. (УрДУ)
- Арипова Г. (ТДСМИ)
- Барашова А. (НукусДПИ)
- Бобожонова Ш. (ТТА)
- Тангилова К. (ЎзДЖТУ ҳузуридаги РИАИМ)
- Давлетназарова С. (Қ-қДУ)
- Жуманиёзова М. (ТКТИ)
- Жураева Н. (ТТЕСИ)
- Захидова Г.(ТАТУ)
- Ибрагимова Ш. (ТДПУ)
- Кан Г. (ЎзДЖТУ)
- Кадирбекова Д. (ТАТУ)
- Максудова Х. (ТФарИ)
- Мамараимова Д. (ТерДУ)
- Мирходжаева Ф. (ЎзМУ)
- Мухитдинова С. (ГулДУ)
- Назмутдинова К. (ЎзДЖТУ ҳузуридаги РИАИМ)
- Нарматова Г. (ТДАУ)
- Нигматова Ш. (ЎзМУ)
- Огай М. (ЎзДЖТУ ҳузуридаги РИАИМ)
- Парпиева У. (ТИҚХММИ)
- Рахимова Ш. (ТДИУ)
- Хазратова З. (ЎзДЖТУ ҳузуридаги РИАИМ)
- Холиёров Б. (ҚаршиМИ)
- Ходжалепесова И. (Қ-қДУ)
- Широнова Ф. (ТФарИ)

- Шомуродова З. (НавКИ)
- Эшчанова Г. (ТКТИ)
- Юлдашева Д. (ТТЕСИ)
- Юсупалиева Ш. (ТТЕСИ)
- Нурматова Н. А. (ЎзДЖТУ ҳузуридаги РИАИМ)

1- Илова: Ишчи ўқув дастур намунаси (Туризм йўналишида инглиз тилини ўқитиш)

Тузувчилари: Дилдора Мамараимова (ТерДУ), Наргиза Вахидова (БухДУ), Феруз Ақобиров (БухДУ).

Кириш

Мазкур ўқув дастур туризм йўналишида, шу жумладан турист операторлари, тур агентлари, меҳмонхона менежерлари каби соҳаларда таълим олаётган талабаларга инглиз тилини ўқитишга мўлжалланган. Ўқув дастурнинг яратилишида Ўзбекистон республикаси туризмни ривожлантириш давлат қўмитасининг туризмни ривожлантириш бўлимининг соҳа мутахассисларининг маслаҳатларига таянган ҳолда талабаларга бўлғуси соҳаларида инглиз тилини қўллашда зарур бўладиган билим ва кўникмалар инобатга олинган.

Ўқув дастур олти модулдан иборат бўлиб, УЕТК (CEFR)да келтирилган “қила оламан” тил кўрсаткичлари орасидан соҳа эгалари эҳтиёжига мос келадиган қобилиятлар танлаб олинган. Ижтимоий-мулоқот кўникмалари (масалан, кундалик мулоқот), академик (масалан, тақдимот қилиш) инглиз тили ва касбий (масалан, касбга доир ҳужжатларни ўқиш) шулар жумласидандир.

Эришилиши кутилаётган натижа УЕТК бўйича B2 даражасидир (кўпроқ маълумот учун намунавий дастурга қаралсин). Бироқ кўпгина талабалар бошланғич босқичда қуйи даражага эга бўлишларини инобатга олган ҳолда, бошланғич модулларда мазмун ва топшириқлар A2 даражадан бошланади. Фаннинг асосий мақсади чет тилини ривожлантиришга қаратилган, бироқ баъзи ҳолларда тилни ўрганиш касбга доир кўникмаларни ривожлантириш билан ҳамоҳанг олиб борилиши мумкин. Шунингдек, талабаларнинг мустақил таълим олишларига ҳам катта эътибор қаратилган (кўпроқ маълумот учун намунавий дастурга қаралсин).

Талабаларнинг келгуси соҳаларида чет тилига бўладиган эҳтижларини таҳлил қилиш орқали қуйидаги учта ҳулосани келтириш мумкин:

- 1) Ҳеч бир дарслик дастурда берилган мазмунни тўлиқ қоплай олмайди. Шу сабабли, ўқитувчилар турли хил аутентик (реал, ҳаётий) маънабаларга, баъзи ҳолларда педагогик ишланмаларга мурожат қилишлари керак бўлади. Аутентик материалларни соҳага оид маънабалардан, ташкилотлардан, ҳамда интернетдан олиш мумкин бўлади.
- 2) Ҳар бир мавзу учун махсус актив вокабулар рўйхати тузилиши лозим. Бунинг учун ўқитувчилар *Sketch Engine* (<https://skell.sketchengine.co.uk/>) concordance (конкорд) дастурларидан фойдаланишлари мумкин.
- 3) Тайёр тестлар асосида талабаларнинг чет тилидаги билимини баҳолаш мақбул ҳисобланмайди. Қўлланилаётган аутентик материаллар ва ҳаётий топшириқларга мос равишда талабаларга баҳолаш топшириқлари берилиши лозим.

Мақсад ва вазифалар

Умумий мақсадлар

1. Талабаларга туризм соҳасида зарур бўладиган инглиз тилини ўргатиш;
2. Танқидий ва таҳлилий кўникмаларни ривожлантириш ва шу орқали муаммоларни ҳал қилишда қарор қабул қилиш кўникмасини ривожлантириш;
3. Туризм билан боғлиқ билимларини ва дунёқарашларини бойитиш;

4. Талабаларнинг маданиятлараро билимларини кенгайтириш.

Тил билан боғлиқ мақсадлар

Талабар қуйидаги тил аспектилари ҳақидаги билимларни ва тил қўникмаларини ҳамда таълим мақсадларини эгаллашлари кутилмоқда:

Ўқиш

- маълумотномалар (луғатлар, тавсияномалар, Yellow Pages, Википедия)
- касбга доир хатлар, e-mail, мақолалар, китоблар, ҳисоботлар, постер ва плакатлар (кўргазмалар ва конференциялардаги)
- каталоглар ва нархлар келтирилган ўқиш материаллари
- резюме, меҳнат шартномалари
- маҳсулот ва хизматлар тавсифномалари, дизайн хусусиятлари тасвирланган матнлар
- реклама ва эълонлар
- мурожатномалар, тавсияномалар, тендерда иштирок этиш ҳужжатлари, аризалар
- фойдаланиш қўлланмалари, хавфсизлик кўрсатмалари ва огоҳлантирувчи йўриқномалар кабиларни инглиз тилида ўқий олиш, асосий маънони ва батафсил маълумотларни тушуна олиш.

Ёзиш

- Қайдномаларни тўлдириш, резюме ёзиш, касбга доир хатлар ва Э-хатлар ёзиш ва жўнатиш,
- тарқатмалар, тақдимот слайдларини тайёрлаш
- таклифлар ва тавсиялар ёзиш
- иш тавсифлари, профилларни тузиш
- шакллар, сўровномалар яратиш
- хизматлар ҳақидаги маълумотномаларни ёзма матнини тайёрлаш

Тинглаб тушуниш

- касбга оид маъруза ва тақдимотларни тинглаш;
- конференция, лекция, йиғилишлар кабиларда маъруза\тақдимотни тинглаган холда унинг ёзма қайдномасини (слайд, тарқатма баёни) кузатиб бора олиш;
- касбга доир телефон суҳбатларни тинглаб тушуниш;
- хизматлар таснифи ва улар билан боғлиқ қўшимча маълумотларни тинглаш;
- кўрсатма ва огоҳлантиришларни (масалан, хавфсизлик талабларидан фойдаланиш бўйича кўрсатмалар) тинглаб тушуниш;
- маърузалар (масалан, ўқув машғулотларида) тинглаш ва конспект қила олиш.

Гапириш (якка маъруза, нутқ сўзлаш):

- касби ҳақида, мажбуриятлари, иш шароитлари, олаётган таълими ҳақида керакли маълумотларни бериш(масалан, хорижий меҳмонларга, ҳамкорларга);
- меҳмонхона маъмурияти, ходимлари, туристик агентликлар олдида ўз тақдимотидан фойдаланган холда нутқ сўзлай олиш;
- хизматлар, огоҳлантиришлар, хавфсизлик талаблари билан боғлиқ маълумотларни бера олиш (масалан, хорижий меҳмонларга) ва ҳақозолар.

Гапириш (икки ва ундан ортиқ гапирувчилар билан мулоқотга киришиш):

- ўзаро мулоқотга кира олиш кундалик ва касбида керак бўладиган кундалик масалаларда суҳбат қура олиш
- касбга доир телефон ва видео суҳбатда иштирок эта олиш (музокаралар, учрашувлар, меҳмонхона буюртмаси бўйича маслаҳатлар, махсус таклифлар);
- касбга оид интервьюларда қатнаша олиш, масалан, янги ишга жойлашиш, ижтимоий тармоқлар учун интервью ва ҳ.к.);
- касбга доир музокаралар, консультациялар (масалан, врач, юрист, банк ходими билан) ўткази олиш.

Тилни билиш (грамматика ва вокабуляр)

Талабалар қуйидаги билимга эга бўладилар:

- туризм соҳасида турли матнлар яратишда ишлатиладиган тил функциялари ва тушунчаларини ифода қилиш учун қўлланиладиган грамматик структураларни ва инглиз тили синтакс қоидаларини билиш;
- касбга доир терминларни, расмий ва норасмий контекстларда қўлланиладиган сўзлар ва ибораларни билиш.

Таълим олиш кўникмалари

Талабалар қуйидаги мақсадга эришишлари кутилмоқда:

Ахборот билан ишлаш

- кутубхона каталоглари, индекс саҳифалар, маълумотномалар, луғатлар, интернет тармоқларидан фойдалана олиш;
- керакли маълумотни олиш учун саволлар сўрай олиш;
- маълумотни башорат қила олиш (масалан, сарлавҳа ёки сатрнинг ўзига таянган холда)

Ташкиллаштириш, яратиш, ўз-ўзини англаш

- шахсий таълим режасини туза олиш;
- таълим ресурсларини самарали қўллаш олиш;
- индивидуал таълим олишнинг услубларини қўллаш олиш;
- таълим кундалигини юритиш;
- ўқиган манбаларидан, муҳим ҳавола ва котировкалардан самарали қайдлар қила олиш.

Методик ёндашув

Мазкур ўқув дастури Коммуникатив тил ўқитиш ёндашувига асосланади. Бунда асосий урғу тил ўқитишнинг айнан “коммуникатив”лигига берилади, яъни машғулотлар асосан тил ва қоидаларни тушунтиришдан кўра, талабаларга ўз эҳтиёжлари учун зарур бўлган тил кўникмаларини қўллаш олишни ўргатишга қаратилиши зарур. Ўқитувчи ўзи кам гапирган холда, талабалар учун индивидуал ўзлаштириш, ўзаро ҳамкорликда ва жамоада мулоқот қилиш орқали тилни ўрганиш учун имкониятларни яратади. Батафсил маълумот учун намунавий дастурга қаралсин.

Баҳолашдаги ёндашув

Дастурнинг ҳар бир модул бандида мос келувчи жорий (аутентик) ва якуний (педагогик) баҳолаш топшириқлари турларидан намуналар берилган. Баҳолаш бўйича қўшимча маълумотлар учун намунавий дастурга қаралсин.

Материалларга бўлган ёндашув

Дастурнинг негизида тилни ўрганиш ва талабаларнинг танлаган соҳаларида инглиз тилини қўллай олишлик ўртасидаги боғлиқлик туради. Бунинг учун талабанинг инглиз тилидаги ва шу жумладан бўлғуси мутахассислик доирасидаги эҳтиёжлари ўрганилади. Аниқланган эҳтиёжлар модулларнинг мақсад ва мавзуларига айлантирилиб, уларни эгаллаш учун имкони борича аутентик материаллар танланади. Мисол тариқасида оладиган бўлсак, талабаларга аутентик матн сифатида меҳмонхона менежери номига ёзилган шикоят хати берилади ва улар аутентик (хаётий) топшириқ сифатида ушбу шикоятни асосли эканлигини таҳлил қиладилар ва унга жавоб ёзишлари керак бўлади. Аутентик (хаётий) топшириқлар бўйича ўқитувчи берадиган кўрсатмалар аниқ бўлиши жуда муҳимдир. Талабалар матнларни кенг даражада таҳлил қилишлари (масалан, матннинг тузилишини таҳлил қилиш) ва кенг нуқтаи назаридан (масалан, матндаги боғлиқликлар, стилистик танловлар бўйича) фойдали таҳлил қилишлари мумкин.

Модуллар бўйича тематик режа

Модул №.	Модуллар номи	Нисбати
1	Туризм асослари (<i>Basic Tourism Interaction</i>)	20 %
2	Туризмдаги реклама (<i>Advertising in Tourism</i>)	20 %
3	Туризмдаги ёзма мулоқот (<i>Written Communication in Tourism</i>)	15 %
4	Тур ва саёҳатларни ташкил этиш (<i>Making Arrangements in Tourism</i>)	20 %
5	Маъмурий масалалар (<i>Administrative Matters in Tourism</i>)	15%
6	Хавфсиз туризм (<i>Safe Tourism</i>)	10%
Жами		100%

1- Модул: Туризм асослари [*Basic tourism Interaction*]

Кириш

Мазкур модул туризмнинг барча йўналишидаги (ички, ташқи) талабалар учун мўлжалланган бўлиб, туризм мақсадларида мулоқот учун қўлланиладиган тилни ўргатишга қаратилган.

Модулнинг мақсади

Туризм билан боғлиқ вазиятларда хорижий меҳмонлар билан инглиз тилида мулоқотга самарали кириша олиш қобилиятини ривожлантириш.

Модул якунига бориб талабалар

- ✓ кундалик мулоқотда қўлланиладиган инглиз тилидан самарали фойдалана оладилар;
- ✓ ўз соҳалари ва бўлғуси касблари ҳақида аниқ ахборот бера оладилар;
- ✓ ўз ишлари ва вазифалари билан боғлиқ инглиз тилидаги мурожатларни ҳал эта оладилар;
- ✓ саёҳат билан боғлиқ асосий маълумотларни тақдим эта оладилар;
- ✓ касбга оид телефон суҳбатларни олиб бора оладилар ва жавоб қайтара оладилар.

Матн турлари намунаси:

Туристлар билан ишлаш (иши ҳақида маълумот бериш, ҳаётдан олинган телефон мулоқотнинг аудиоси, фильмлар ("1408", "Hilton", "Hotel Babylon"), интернет брошюралари ва ҳақозолар.

Матн турлари	Тил функциялари	Экспонент турлари
Туристтик агент ва миждоз ўртасидаги телефон мулоқот	Туристнинг илтимосини тинглаш	Good morning. X speaking. How can I help you?
Туристтик агентликдаги юзма-юз суҳбат 1	Маълумот бериш (оғзаки шаклда)	You can buy freshly baked local bread in the bakery just round the corner.
Туристтик агентликдаги юзма-юз суҳбат 2	Маслаҳат ва таклифлар бериш	If you are travelling to x, you might like to see y.

Индикатив мавзулар

Саломлашиш ва хайрлашиш, иш жойини тасвирлаш, имкониятларни тасвирлаш, маълумот бериш, телефон орқали суҳбатлашиш, хабар юбориш ва етказиш, шахсий маълумотларни олиш, талабнома, йўл-йўриқ кўрсатиш, саёҳат тўғрисида маълумот бериш, шикоятлар билан ишлаш, тавсия бериш, ресторанда миждоз билан гаплашиш, хушмуомилалик тили, мулоқот ва маданият, имо-ишоралар, рўйхатдан ўтиш, рўйхатдан ўчиш, пул билан боғлиқ масалалар.

Баҳолаш

а) аутентик вазифа намуналари (иштирокчилар, контекст ва мақсадни инобатга олган ҳолда)

1 - сценарий: Сайёҳ меҳмонхонага етиб келди. Уни рўйхатдан ўтказиш учун администратор шахсий маълумотларини сўраши лозим.

2- сценарий: Шаҳар бўйлаб саёҳат чоғида турист гиддан сувенирлар сотиб олиш учун энг маъқул жойни сўрайди. Гид ўз ўрнида саволларга жавоб бериб, керакли маълумотни бериши керак.

3 - сценарий: Миждоз саёҳат агентлигига келиб, тур уюштириб беришда маслаҳат сўрайди. Саёҳат агентлиги ходими ўз ўрнида унинг шахсий маълумотларини ва кўзлаган саёҳати билан боғлиқ режаларини олади.

б) педагогик топшириқ намуналари:

1. талабаларга тест бериш. Тест матни меҳмонхона администратори ва турист ўртасидаги аудио мулоқот бўлиши мумкин;

2. меҳмонхона администратори ва турист ўртасидаги аудио мулоқотни тинглаб, матндаги бўшлиқларни тўлдириш;
3. меҳмонхонадаги имкониятлар ва хизматлар ҳақида сўз борувчи видеони томоша қилиш ва саволларга жавоб бериш.

Модулда қўлланиладиган материаллар:

Имкони борича ўқитувчи аутентик (хаётий, реал) материаллардан фойдаланиши тавсия этилади. Аутентик материаллар юқорида келтирилган матн турларига мос келиши лозим. Ушбу материалларни интернет орқали ва маҳаллий меҳмонхона ва киоск каби жойлардан топиш мумкин. Қуйида келтирилган оммавий ресурслар ва чоп этилган манбалар ҳам фойдали бўлиши мумкин.

Модул бўйича адабиётлар рўйхати

1. Career Path Tourism, Virginia Evans, Jenny Dooley, Veronica Garza, Express publishing, 2011.
2. English for International Tourism, Iwonna Dubicka & Margaret O’Keeffe, Pearson Education Limited, 2003
3. English for International Tourism (new edition), P. Strutt, M. O’Keeffe, I. Dubicka, Pearson, 2015
4. Yates C. St. J. Check In. A Course for Hotel Reception Staff. Audio. Prentice-Hall, 1990. (English in Tourism Series).
5. Harding K., Henderson P. High Season: English for Hotel and Tourist Industry. Oxford University Press, 1994. — 176 p
6. Lawrence J. Zwier, Nigel Caplan, Casey Malarcher. Everyday English for Hospitality Professionals (Book and Audio CD) Compass Publishing. Publication date: 2006.
7. O’Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student’s Book. Part 1. Cambridge University Press, 2002
8. O’Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student’s Book. Part 2. Cambridge University Press, 2002.
9. O’Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student’s Book. Part 3. Cambridge University Press, 2002.
10. [Telephone English, John Hughes, Macmillan Education, Macmillan Publishers Limited 2006](#)
11. [International English for Call Centres: Language, Culture and Empathy, B. Tomalin, S. Thomas, Macmillan Publishers India Limited., 2009](#)

Қўшимча аутентик ва педагогик ресурслар

1. <https://www.youtube.com/watch?v=hjpb1PaOWhU> A dialogue “At the hotel” from the series English Basic Communication.
2. <https://www.youtube.com/watch?v=zKeIMFMlae0> A dialogue on Hotel Reservation-Checking in and checking out.
3. https://en.islcollective.com/resources/search_result?Tags=tourism&searchworksheet=GO&type=Printables FREE ESL tourism worksheets
4. <https://www.oxbridgeacademy.edu.za/blog/top-10-careers-tourism-hospitality/> Information about jobs in Tourism sector
5. http://www.nvtc.ee/e-oppe/Varkki/tourguide/1_how_to_welcome_tourists.html Tips for tour guides on how to welcome tourists.
6. <https://www.fluentu.com/blog/english/english-for-hotel-receptionist/> 20 Essential English phrases for receptionists.

7. https://www.youtube.com/watch?v=T_5lhHFKAde A video of a tourist and a hotel receptionist.
8. <https://www.youtube.com/watch?v=wyqfYJX23lg> A video of checking into a hotel.
9. http://www.takamatsuu.ac.jp/library/06_gakunaisyupan/kiyo/no34/34_085-131_ikeuchi.pdf Travel English dialogues. The teachers can divide their students to 2-3 small groups and practise the dialogue

2-модул: Туризмдаги реклама [Advertising in Tourism]

Кириш

Реклама туризмнинг энг муҳим компонентларидан биридир ва талабалар саёҳат индустриясида омадли бўлишлари учун реклама қила олиш ва сайёҳларни жалб эта олиш билан боғлиқ билим ва кўникмаларга эга бўлишлари талаб этилади. Мазкур модул меҳмонхона ва тур бўйича брошюралар тайёрлаш, флайрлар, хизматлар бўйича видеолар тайёрлаш кабиларда зарур бўлган тил кўникмаларини ривожлантиришга қаратилади.

Модулнинг мақсади

Талабаларда реклама соҳаси билан боғлиқ бўлган хизматларни тасвирлаш ва сайёҳларни жалб этиш қобилиятини ривожлантиришда зарур бўладиган тил кўникмаларини шакллантириш.

- Модул якунига келиб талабалар;
- Хизматлар ва имкониятларни брошюраларда тасвирлаш;
- Хизматларлар бўйича керакли маълумотларни бериш;
- Туризм билан боғлиқ масалаларни хал этиш;
- Саёҳат билан боғлиқ маълумотларни бериш;
- Керакли маслаҳатлар, таклифлар, тавсиялар бериш;
- Телефон кўнғироқларни қабул қилиш, тинглаб тушуниш, мулоқот олиб бориш каби вазифаларни инглиз тилида бажара оладилар.

Матн турлари намуналари:

Мижозлар билан хизматларга доир суҳбатлар, телефон орқали суҳбатлар, қисқа маълумот алмашуви, электрон хатлар.

Жанр бўйича жамлаш: мижозлар билан ишлаш (каталоглар, варақалар, реклама, брошюралар, экскурсия маълумотномалари, саёҳат китоблар, флаерлар, видеофилмлар, саёҳатларга оид телевизион дастурлар).

Матн турлари	Тил функциялари	Мулоқот намуналари
Брошюра\рисола	маълумот бериш	<i>The tour package includes airfare, accommodation, meals and city tours.</i>
Турист агенти ва сайёҳ ўртасида суҳбат	маслаҳат ва тавсиялар бериш	<i>We recommend you visit X... We offer you a variety of services including... The best way to spend your time is by sightseeing in the morning, resting in one of our spas in</i>

		<i>the afternoon and then enjoying Uzbek cuisine in the evening.</i>
Телефон мулоқот	телефон қўнғироқларга жавоб бериш	<i>Hello, Golden Star Travel. How can I help you?</i>

Индикатив мавзулар

Мавзуга оид тушунчалар: Саёҳат пакетлари, Туристик маълумотлар, Меҳмонхонамизга хуш келибсиз, Меҳмонхона хизматлари, Брошюралар яратиш, Саёҳатлар пакетини сотиш, Шаҳар бўйлаб саёҳат, Харид қилиш бўйича тавсиялар, Диққатга сазовор жойлар, Қўнғилочар тадбирлар, Круиз лайнерлари, курортлар\дам олиш масканлари.

Баҳолаш

а) Аутентик топшириқ намуналари: (одамлар, контекст ва мақсадни инобатга олган холда)

1- топшириқ (Ролли ўйин): Сайёҳлик агентлигига келган сайёҳ тақдим этилган маълумотларнинг мазмуни бўйича саволлар сўрайди. Саёҳат агентлиги зарур маълумотларни тақдим этиши керак бўлади.

2- топшириқ (Ролли ўйин): Турист қўлидаги саёҳат қўлланмаси асосида қайси жойларда харид қилиш кераклигини сўрайди. Туристик агенти шаҳарнинг савдо марказлари тўғрисида ва улар таклиф қилаётган махсулотлар ҳақида маълумот беради.

3-топшириқ (Лойиҳа): Талабалар экскурсия / меҳмонхона / курорт / круиз ҳақида маълумотлардан иборат рисоалар яратадилар. Аудитория: бўлажак сайёҳлар. Мақсад: ғояни сотиш.

4-топшириқ (Лойиҳа): Талабалар меҳмонлар учун меҳмонхона хизматлари ва имкониятлари тасвирланган видеолар тайёрлайдилар. Мақсад: ғояни сотишдир.

е) педагогик топшириқ намуналари:

1. Талабалар меҳмонхона / тур тасвирланган видеони томоша қиладилар ва True/False (тўғри\нотўғри) шаклдаги тестни бажарадилар.

2. Талабалар саёҳат тўғрисидаги маълумотлар берилган матндаги бўшлиқларни керакли сўзлар\иборалар билан тўлдирадилар.

Модулда қўлланиладиган материаллар:

Имкони борича ўқитувчи аутентик (хаётий, реал) материаллардан фойдаланиши тавсия этилади. Аутентик материаллар юқорида келтирилган матн турларига мос келиши лозим. Ушбу материалларни интернет орқали ва маҳаллий меҳмонхона ва киоск каби жойлардан топиш мумкин. Қуйида келтирилган оммавий ресурслар ва чоп этилган манбалар ҳам фойдали бўлиши мумкин.

Модул бўйича адабиётлар рўйхати

1.Career Path Tourism, Virginia Evans, Jenny Dooley, Veronica Garza, Express publishing, 2011.

2.English for International Tourism, IwonnaDubicka& Margaret O'Keeffe, Pearson Education Limited, 2003

3.English for International Tourism (new edition), P. Strutt, M. O'Keeffe, I. Dubicka, Pearson, 2015

4. Yates C. St. J. Check In. A Course for Hotel Reception Staff. Audio. Prentice-Hall, 1990. (English in Tourism Series).
5. Harding K., Henderson P. High Season: English for Hotel and Tourist Industry. Oxford University Press, 1994. — 176 p
6. Lawrence J. Zwier, Nigel Caplan, Casey Malarcher. Everyday English for Hospitality Professionals (Book and Audio CD) Compass Publishing. Publication date: 2006.
7. O'Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student's Book. Part 1. Cambridge University Press, 2002
8. O'Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student's Book. Part 2. Cambridge University Press, 2002.
9. O'Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student's Book. Part 3. Cambridge University Press, 2002.
10. [Teleph one English, John Hughes, Macmillan Education, Macmillan Publishers Limited 2006](#)
11. [International English for Call Centres; Language, Culture and Empathy, B. Tomalin, S. Thomas, Macmillan Publishers India Limited., 2009](#)

Қўшимча аутентик ва педагогик манбалар:

1. <https://copywritingcourse.com/brochure-examples/> Tips on creating a brochure (Брошюралар тайёрлаш бўйича кўрсатмалар).
2. <https://www.lonelyplanet.com> The official webpage of Lonely Planet, a large travel guide book publisher.
3. <https://www.advantour.com/uzbekistan/> The official website of Advantour, Uzbekistan travel guide (*Advantour* расмий сайти, Ўзбекистон бўйлаб саёҳат бўйича қўлланма).
4. <https://www.advantour.com/uzbekistan/tours.htm> Tours around Uzbekistan (Ўзбекистон бўйлаб саёҳат).
5. <http://www.wendywutours.com/resource/upload/pdf/e77425f6c5d14ec1a7d5429dbd08e740.pdf> A tour dossier of Wendy Wu tours
6. <https://www.expedia.com> The official website of Expedia Group, an American global travel technology company

3- Модул: Туризмдаги ёзма мулоқот [Written Communication in Tourism]

Кириш

Ушбу модул асосан туризм соҳасида қўлланиладиган ёзма мулоқотга қаратилган. Электрон хатлар, расмий хатлар, эслатмалар, ҳамроҳлик хатлари, сўров анкеталари, тақризлар ва бошқаларни ўз ичига олади. Туризм соҳасида маълумот олиш, мувожадатлар билан шуғулланиш ёки маҳсулот ёки туризм билан боғлиқ хизматларга шарҳ ёзишни ўрганиш муҳимлигини инobatга олган холда модул талабаларни шу каби вазифаларни инглиз тилида бажара олишга ўргатади.

Модулнинг мақсади

Модулнинг мақсади талабаларга туризм билан боғлиқ вазиятларда зарур бўладиган ёзиш ва ўқиш кўникмаларини ривожлантириш.

Модул якунига келиб, талабалар

- ✓ Касбга доир e-mail, хатларни ва факсларни ўқиш
- ✓ Касбга доир e-mail, хат ва хабарларни ёзиш

- ✓ Хизматларга шарҳлар, тақризлар ёзиш
- ✓ Шаклларни маълумотлар билан тўлдириш
- ✓ Маълумот киритишга мўлжалланган шаклларни ишлаб чиқиш кабиларни инглиз тилида бажаришни ўрганадилар

Матн турлари намуналари:

Расмий хатлар, мурожатномалар, шикоятлар, узр хатлари, электрон хабарлар, иш билан боғлиқ шакллар, факслар, тақризлар\шарҳлар.

Матн турлари	Тил функциялари	Экспонент турлари
Расмий хат	Маълумот сўраш	<i>Dear Sir or Madam, I am writing to inquire about your preference regarding the three travel package options.</i>
Расмий хат	Ташаккурнома	<i>Thank you for your interest in our tour...</i>
Маҳсулот ҳақида е-майл	Маҳсулотларни таққослаш	<i>You'll find that tour b lasts 2 hours longer and is probably a little more tiring.</i>

Индикатив мавзулар

Электрон почта ва расмий хатларни ёзиш ва уларга жавоб бериш, мижозлар фикр ва мулоҳазаларини ўқиш ва уларга жавоб бериш, шикоят хатларини кўриб чиқиш, узр хатларини ёзиш, факсларни жўнатиш, шаклларни тўлдириш, мижозлар учун кўрсатмалар\ўриқномалар ёзиш, *Мижознинг қониқиши бўйича сўровномани тайёрлаш*

Баҳолаш

а) Аутентик топшириқ намуналари: (одамлар, контекст ва мақсадни инобатга олган ҳолда)

- 1- сценарий: Меҳмонхона менежери шикоят хатига жавобан узр хати ёзади.
- 2- сценарий: Меҳмонхона менежери мижозлар фикр-мулоҳазаларини ўрганиш учун сўровнома тузади.
- 3-сценарий: Саёҳат агентлиги мижознинг электрон почтасига унинг мурожатига жавобан тур ҳақида тафсилотларни юборади.

б) педагогик топшириқ намуналари:

1. Талабалар шикоят хатларини ўқийдилар ва тест топшириғини бажарадилар.
2. Талабалар берилган хатдаги бўшлиқларни тўлдирадилар.
3. Талабалар туризм ҳақида баён қилинган матндаги бўшлиқларни маълумотлар билан тўлдирадилар

Модулда қўлланиладиган материаллар:

Имкони борича ўқитувчи аутентик (хаётий, реал) материаллардан фойдаланиши тавсия этилади. Аутентик материаллар юқорида келтирилган матн турларига мос келиши лозим. Ушбу материалларни интернет орқали ва маҳаллий меҳмонхона ва киоск каби жойлардан топиш мумкин. Қуйида келтирилган оммавий ресурслар ва чоп этилган манбалар ҳам фойдали бўлиши мумкин.

Модул бўйича адабиётлар рўйхати

- 1.Career Path Tourism, Virginia Evans, Jenny Dooley, Veronica Garza, Express publishing, 2011.

2. English for International Tourism, Iwonna Dubicka & Margaret O’Keeffe, Pearson Education Limited, 2003
3. English for International Tourism (new edition), P. Strutt, M. O’Keeffe, I. Dubicka, Pearson, 2015
4. Yates C. St. J. Check In. A Course for Hotel Reception Staff. Audio. Prentice-Hall, 1990. (English in Tourism Series).
5. Harding K., Henderson P. High Season: English for Hotel and Tourist Industry. Oxford University Press, 1994. — 176 p
6. Lawrence J. Zwier, Nigel Caplan, Casey Malarcher. Everyday English for Hospitality Professionals (Book and Audio CD) Compass Publishing. Publication date: 2006.
7. O’Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student’s Book. Part 1. Cambridge University Press, 2002
8. O’Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student’s Book. Part 2. Cambridge University Press, 2002.
9. O’Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student’s Book. Part 3. Cambridge University Press, 2002.
10. [Telephone English, John Hughes, Macmillan Education, Macmillan Publishers Limited 2006](#)
11. [International English for Call Centres; Language, Culture and Empathy, B. Tomalin, S. Thomas, Macmillan Publishers India Limited., 2009](#)

Кўшимча аутентик манбалар

2. <https://www.sampleletters.org/inquiry-letter.html>
This website contains different kinds of letters (Хатлар намуналари келтирилган вебсайт).
2. www.lettorainglese.unito.it/download/2_tour_wr_1112.doc
This downloadable document includes different types of Tourism letters, instructions on how to write them and samples (Хат намуналари ва уларни қандай ёзиш бўйича кўрсатмалар).
3. <https://rinakurniawati.files.wordpress.com/2012/05/business-correspondence-draft.pdf>
Business correspondence for Tourism and Hospitality by Rina Kurniawati.
4. <https://www.careerfaqs.com.au/career-resources/travel-and-tourism-cover-letter-examples>
Travel and tourism cover letter examples (Саёҳат ва туризм билан боғлиқ хатлар намуналари).
5. <http://exploresamplelettershere.blogspot.com/2016/12/sample-letter-of-formal-request-to-travel-agency-for-arranging-holiday-trip.html>
Sample job-related letters (Касбга доир хатлар намуналари).
6. <https://www.wikihow.com/Write-a-Formal-Email> Tips for writing formal e-mails (Расмий хатлар ёзиш бўйича кўрсатмалар).
7. <https://bizfluent.com/how-5859505-handle-customer-complaints-writing.html>
Tips for dealing with complaint letters (Шикоят хатлари билан ишлаш).

4 – Модул: Туризмда тадбирларни ташкил этиш [Making arrangements in Tourism]

Кириш

Ушбу модул туристик саёҳатни ташкиллаштириш жараёнида ишлатиладиган тил кўникмаларини ривожлантиришга қаратилган. Тур операторлар турни ташкил этишда авиакомпаниялар, меҳмонхоналар ва дам олиш масканлари ходимлари билан алоқада

бўлишлари, улар билан музокаралар олиб боришлари керак бўлади. Бундай вазиятларда қўл келадиган самарали алоқа ўрнатиш ва мижозларнинг эҳтиёжларини қондиришга хизмат қиладиган керакли тил кўникмаларини ривожлантириш жуда муҳимдир.

Модулнинг мақсади

Модулнинг мақсади туризм соҳасида келишувларни амалга оширишда самарали ҳамкорлик қилиш учун керак бўладиган тил кўникмаларини ривожлантириш.

Модул якунига келиб, талабалар

- хизматларни тасвирлаш ва хизматлар билан боғлиқ қўшимча маълумотлар бериш
- касбга оид телефон суҳбатларини (музокараларни) олиб бориш
- касбга доир маслаҳат ва мунозараларда иштирок этиш (масалан, курорт менежерлари, авиакомпаниялар вакиллари, банк менежерлари ва мижозлар билан суҳбатлар)
- касбга оид телефон суҳбатларини тинглаб тушуниш
- хизматлар ҳақидаги маълумотларни тинглаб тушуниш
- нархлар рўйхатини ва каталогларни ўқиб аниқ маълумотлар билан ишлай олиш
- маҳсулот ёки хизматлар ҳақидаги маълумотларни, дизайн спецификацияларини ўқиш каби вазифаларни инглиз тилида бажара оладилар.

Матн турлари намуналари:

Хизмат тавсифи, каталоглар, нархлар рўйхати, брошюралар\рисолалар ва ҳакозолар.

Матн турлари	Тил функциялари	Мулоқот намуналари
Хизмат тавсифи	Тушунтириш	<i>The tour starts on April 21 and lasts 10 days.</i>
Саёҳат агентлиги ходими ва мижоз ўртасидаги суҳбат	Музокара олиб бориш\келишиш	<i>What is your bottom line?</i>
Телефон қўнғироқдаги мулоқот	Телефон қўнғироғини тугатиш	<i>Anyway, it's been good talking to you and I'm delighted that we'll be able to work together. I look forward to speaking again once you have feedback from your team.</i>

Индикатив мавзулар

Саёҳатни ташкил этиш, Меҳмонхона брон қилиш, Авиа чипта брон қилиш, Нархларни келишиш, Авто улов ижараси, Овқатланиш хизматларини ташкиллаштириш ва ҳакозолар.

Баҳолаш

а) Аутентик топшириқ намуналари: (одамлар, контекст ва мақсадни инобатга олган холда)

1-сценарий: Турист меҳмонхона администраторидан маҳаллий тарихий жойларга саёҳатни ташкил этишни сўрайди.

2 – сценарий: Турист меҳмонхонага қўнғироқ қилади ва хона брон қилади.

в) педагогик топшириқ намуналари:

1. Талабалар меҳмонхонанинг брошюрасини ўқийдилар. Улар брошюрада келтирилган

маълумотлар асосида хона брон қилиш истагини билдирган сайёҳ ва меҳмонхона администратори ўртасидаги суҳбатни амалга оширишга хизмат қилади.

2. Талабалар турист ва тур агентлиги ходими ўртасидаги суҳбатни тинглайдилар ва матндаги бўш катакларни тўлдирадилар.

Модулда қўлланиладиган материаллар:

Имкони борича ўқитувчи аутентик (хаётий, реал) материаллардан фойдаланиши тавсия этилади. Аутентик материаллар юқорида келтирилган матн турларига мос келиши лозим. Ушбу материалларни интернет орқали ва маҳаллий меҳмонхона ва киоск каби жойлардан топиш мумкин. Қуйида келтирилган оммавий ресурслар ва чоп этилган манбалар ҳам фойдали бўлиши мумкин.

Модул бўйича адабиётлар рўйхати

1. Career Path Tourism, Virginia Evans, Jenny Dooley, Veronica Garza, Express publishing, 2011.
2. English for International Tourism, Iwonna Dubicka & Margaret O'Keeffe, Pearson Education Limited, 2003
3. English for International Tourism (new edition), P. Strutt, M. O'Keeffe, I. Dubicka, Pearson, 2015
4. Yates C. St. J. Check In. A Course for Hotel Reception Staff. Audio. Prentice-Hall, 1990. (English in Tourism Series).
5. Harding K., Henderson P. High Season: English for Hotel and Tourist Industry. Oxford University Press, 1994. — 176 p
6. Lawrence J. Zwier, Nigel Caplan, Casey Malarcher. Everyday English for Hospitality Professionals (Book and Audio CD) Compass Publishing. Publication date: 2006.
7. O'Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student's Book. Part 1. Cambridge University Press, 2002
8. O'Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student's Book. Part 2. Cambridge University Press, 2002.
9. O'Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student's Book. Part 3. Cambridge University Press, 2002.
10. [Telephone English, John Hughes, Macmillan Education, Macmillan Publishers Limited 2006](#)
11. [International English for Call Centres: Language, Culture and Empathy, B. Tomalin, S. Thomas, Macmillan Publishers India Limited., 2009](#)

Қўшимча аутентик манбалар:

1. <https://www.eslfast.com/robot/topics/travel/travel18.htm> A dialogue “Arranging a tour of the city” (“Шаҳар бўйлаб тур” диалоги)
2. <https://www.eslfast.com/robot/topics/travel/travel.htm> Different types of dialogues on travel related topics can be found in this website (Саёҳат билан боғлиқ турли диалоглар келтирилган вебсайт).
3. http://www.takamatsuu.ac.jp/library/06_gakunaisyupan/kiyo/no34/34_085-131_ikeuchi.pdf (Travel English dialogues. The teachers can divide their students to 2-3 small groups and practice the dialogue)
4. <https://www.acs.edu.au/info/hospitality/tourism/package-tours.aspx> Tips for organizing packages tours (Тур пакетини ташкил этиш бўйича тавсиялар).

5. <https://www.youtube.com/watch?v=zkieQSzK9hY> A video “At the travel agent”. A step by step video of arranging a tour (Турни ташкил этиш бўйича аниқ кўрсатмалар).

5 –Модул:Туризмдаги маъмурий масалалар [Administrative matters in Tourism]

Кириш

Ушбу модул туризм билан боғлиқ маъмурий ваифаларни бажариш учун зарур бўлган тил кўникмаларини эгаллашга, шу жумладан йиғилиш ўтказиш, туризм соҳасидаги ҳисоботларни топшириш кабиларга қаратилган.

Модулнинг мақсади

Модулнинг мақсади талабаларнинг келгуси ишларидаги муҳитда ҳамкасблар билан ишлаш, маъмурият билан ўзаро алоқа ўрнатиш, касбга оид йиғилишларда иштирок этиш каби вазиятларда керак бўладиган тил кўникмаларини ривожлантиришдан иборат.

Модул якунига келиб, талабалар

- касбга оид суҳбатларда (музокараларда, учрашувларда) қатнашиш;
- тарқатма материаллар, слайдлар кабиларни тайёрлаган холда давра суҳбатлари / тақдимотлар ўтказиш;
- касбга оид мунозараларда иштирок этиш;
- таклифлар, ҳисоботлар ва тавсиялар ёзиш;
- йиғилишлар, давра суҳбатлари, тақдимотларни тинглаб тушуниш;
- маърузаларни (масалан, ўқув машғулотларида) тинглаб тушуниш ва конспект ёзиш;
- таклифлар, тавсиялар, тендерлар, аризаларни ўқиш;
- ташкилотнинг ички хабарларини, ҳужжатларини ўқиш;
- Автобиография, резюме, иш тавсифномаси, шахсий интернет профилини ўқиш ва яратиш каби вазифаларни инглиз тилида бажара оладилар.

Матн турлари

Ўқитувчи юқорида келтирилган тил кўникмаларини ривожлантириш мақсадига мос келувчи ўқув материалларни излаб топиши керак бўлади. Бунда у танланган матнни кўзланган тил функциялари ва экспонентларига мос келишини таҳлил қилиб кўриши лозим.

Матн турлари намуналари:

Ички хабарлар ва ҳужжатлар, ҳисоботлар, тақдимотлар, йиғилиш кун тартиби, таклифлар, резюмелар, эслатмалар.

Матн турлари	Тил функциялари	Мулоқот намуналари
Тақдимот слайди	Слайдга ишора	<i>The annual flow of tourists is displayed in the graph.</i>
Тақдимот	Аниқлаштириш (аудитория саволларига жавоб бериш)	<i>So you're asking me what the most common mode of transport is for tourists? Well according to a survey undertaken in 2013 it's the minibus.</i>

Ҳисобот	Ҳисоботнинг умумий мазмунини бериш	<i>The findings presented in this report are provided from the Uzbekistan International Visitor Economy Survey 2014 Study undertaken in collaboration with the National Company Uzbektourism and the World Tourism Organisation (UNWTO)</i>
---------	------------------------------------	---

Индикатив мавзулар

Ишга жойлашиш, Ҳамроҳ хатларини ёзиш, Резюме (CV) ёзиш, Ишга жойлашиш бўйича интервьюда қатнашиш, Мажлислар йиғилишлар, Тақдимот ўтказиш, Сўровнома ўтказиш ва ҳисобот ёзиш, Графикалар ва жадвалларни тасвирлаш, Конференцияда қатнашиш, Касбий алоқалар ўрнатиш.

Баҳолаш

а) Аутентик топшириқ намуналари: (одамлар, контекст ва мақсадни инобатга олган ҳолда)

1-сценарий: Туризмга бағишланган конференцияда маърузачи Ўзбекистонда туризм соҳасида ўз бизнесини ривожлантиришдан манфаатдор бўлган бошқа мамлакатларнинг сайёҳлик агентликлари вакиллари учун графикалардан фойдаланган ҳолда маҳаллий туризмни ривожлантириш мавзусида маъруза ўтказди.

2-сценарий: Меҳмонхона менежери лавозимига ишга жойлашмоқчи бўлган номзод кадрлар бўлими бошлиғи билан бўладиган суҳбатда қатнашиши ва шу вазифага мос келадиган номзодлигига ишонтириши керак.

3-сценарий. Меҳмонхона директори меҳмонхонанинг расмий мақомини кўриб чиқадиган Туризм қўмитасига ҳисобот ёзиши керак. Ҳисобот билан тегишли маълумотлар тақдим этилиши керак.

4-сценарий: Ишга даъвогар иш берувчига ўз резюмесини ва ҳамроҳлик хатини тайёрлайди. У конференцияларни уюштирувчи координатор вазифасида ишламоқчи.

б) педагогик вазифа намуналари

1. Талабалар чизиқли графикани тасвирловчи матн ёзадилар.

2. Талабалар туризм билан боғлиқ муаммолар ёритган тақдимотни тинглаган ҳолда унга оид тестни бажарадилар.

Модулда қўлланиладиган материаллар:

Имкони борича ўқитувчи аутентик (хаётий, реал) материаллардан фойдаланиши тавсия этилади. Аутентик материаллар юқорида келтирилган матн турларига мос келиши лозим. Ушбу материалларни интернет орқали ва маҳаллий меҳмонхона ва киоск каби жойлардан топиш мумкин. Қуйида келтирилган оммавий ресурслар ва чоп этилган манбалар ҳам фойдали бўлиши мумкин.

Модул бўйича адабиётлар рўйхати

Networking in English; Informal Communication in Business, B. Barrett and P. Sharma, Macmillan Education, Macmillan Publishers Limited, 2010

- Presentations in English, E.J.Williams, Macmillan Education, Macmillan Publishers Limited, 2008
- Career Path Tourism, Virginia Evans, Jenny Dooley, Veronica Garza, Express publishing, 2011.
- English for International Tourism, IwonnaDubicka& Margaret O’Keeffe, Pearson Education Limited, 2003
- English for International Tourism (new edition), P. Strutt, M. O’Keeffe, I. Dubicka, Pearson, 2015
- Yates C. St. J. Check In. A Course for Hotel Reception Staff. Audio. Prentice-Hall, 1990. (English in Tourism Series).
- Harding K., Henderson P. High Season: English for Hotel and Tourist Industry. Oxford University Press, 1994. — 176 p
- Lawrence J. Zwier, Nigel Caplan, Casey Malarcher. Everyday English for Hospitality Professionals (Book and Audio CD) Compass Publishing. Publicationdate: 2006.
- O’Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student’s Book. Part 1. Cambridge University Press, 2002
- O’Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student’s Book. Part 2 Cambridge University Press, 2002.
- O’Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student’s Book. Part 3 Cambridge University Press, 2002.
- [Telephone English, John Hughes, Macmillan Education, Macmillan Publishers Limited 2006](#)
- [International English for Call Centres; Language, Culture and Empathy, B. Tomalin, S. Thomas, Macmillan Publishers India Limited., 2009](#)

Қўшимча аутентик манбалар

1. <https://zety.com/blog/how-to-write-a-cover-letter> How to write a cover letter in 8 steps?
2. <https://www.prospects.ac.uk/careers-advice/cvs-and-cover-letters/example-cvs>. Example CVs (Резюме намуналари).
3. <https://www.youtube.com/watch?v=epcc9X1aS7o> Job Interview tips
4. <https://www.youtube.com/watch?v=ncuCMZRG1wo> Job Interview tips
5. https://lc.hkbu.edu.hk/sall/english/doc/Introduction_Steps_writing_graph_description.pdf Introduction to graph description
6. http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/150910_uzbekistan_visitor_economy_survey_ic_finai.pdf Uzbekistan visitor survey (Ўзбекистонга ташриф буюрувчилар сўровномаси).

6 - Модул: Хавфсиз туризм [Safe Tourism]

Кириш

Сайёҳларнинг хавфсизлиги - туризм соҳасида ишлайдиган ходимларнинг асосий ташвишидир. Шу сабабли мазкур модулнинг мақсади талабаларга турли вазиятларда сайёҳларнинг хавфсизлигини таъминлаш учун зарур бўладиган ва хавфсизлик бўйича турли хил вазиятларни инглиз тилида ҳал қилишга ёрдам берадиган тил кўникмаларини эгаллашга кўмаклашиш.

Модулнинг мақсади

Модулнинг мақсади турли вазиятларда туристларнинг хавфсизлигини таъминлашда зарур бўладиган тил кўникмаларини ривожлантиришдир.

Модул якунига келиб талабалар

- хавфсизлик чоралари тўғрисида огоҳлантиришлар ва кўрсатмалар бериш
- кўрсатмалар ёзиш
- кўрсатмалар ва огоҳлантиришларни тинглаб тушуниш, масалан хавфсизлик қоидаларни, фойдаланиш бўйича кўрсатмаларни
- фойдаланиш бўйича йўриқномаларни, хавфсизлик белгиларини ва огоҳлантиришларни ўқий олиш каби вазифаларни бажара оладилар.

Матн турлари

Ўқитувчи юқорида келтирилган тил кўникмаларини ривожлантириш мақсадига мос келувчи ўқув материалларни излаб топиши керак бўлади. Бунда у танланган матнни кўзланган тил функциялари ва экспонентларига мос келишини таҳлил қилиб кўриши лозим.

Матн турлари намуналари:

Хавфсизлик қоидалари, йўриқномалар, қўлланмалар, огоҳлантириш матнлари.

Матн турлари	Тил функциялари	Мулоқот намуналари
Хавфсизлик қоидалари	Огоҳлантириш	<i>It is not safe to stop any car that is not a taxi.</i>
Хавфсизлик ҳақида суҳбат	Маслаҳат бериш	<i>to be on the safe side you should avoid talking to strangers</i>
Меҳмонхона қоидалари	Тушунтириш	<i>As you can see from the hotel rules, you should not make loud noises after 10pm</i>

Индикатив мавзулар ва тушунчалар

Хавфсизлик қоидалари, Фавқулодда вазиятлар, Об-ҳаво шароити, Саёҳат пайтида соғлом бўлиш, Шифокор ҳузурида, Туризм полицияси

Баҳолаш

а) Аутентик топшириқ турлари: (одамлар, контекст ва мақсадни инобатга олган ҳолда)

1-сценарий: меҳмонхонадаги тунги администратор сайёҳнинг соғлиғи билан боғлиқ муаммоларни ҳал қилиши керак.

2-сценарий: гид саёҳат пайтида бир гуруҳ сайёҳларга хавфсизлик бўйича кўрсатмалар беради.

3-сценарий: меҳмонхона менежери сайёҳлар учун хавфсизлик қоидаларини ишлаб чиқиши керак.

б) педагогик вазифалар

1. Талабалар хавфсизлик масалалари бўйича аудио суҳбатни тинглайдилар ёки видеони томоша қиладилар ва True/False (тўғри\нотўғри) шаклдаги тестни бажарадилар.

2. Талабалар хавфсизлик бўйича кўрсатмаларни ўқийдилар ва а-д танлов тестини бажарадилар.

Модулда қўлланиладиган материаллар:

Имкони борича ўқитувчи аутентик (хаётий, реал) материаллардан фойдаланиши тавсия этилади. Аутентик материаллар юқорида келтирилган матн турларига мос келиши лозим. Ушбу материалларни интернет орқали ва маҳаллий меҳмонхона ва киоск каби жойлардан топиш мумкин. Қўйида келтирилган оммавий ресурслар ва чоп этилган манбалар ҳам фойдали бўлиши мумкин.

Модул бўйича адабиётлар рўйхати

1. Networking in English; Informal Communication in Business, B. Barrett and P. Sharma, Macmillan Education, Macmillan Publishers Limited, 2010
2. Presentations in English, E.J. Williams, Macmillan Education, Macmillan Publishers Limited, 2008
3. Career Path Tourism, Virginia Evans, Jenny Dooley, Veronica Garza, Express publishing, 2011.
4. English for International Tourism, IwonnaDubicka & Margaret O'Keeffe, Pearson Education Limited, 2003
5. English for International Tourism (new edition), P. Strutt, M. O'Keeffe, I. Dubicka, Pearson, 2015
6. Yates C. St. J. Check In. A Course for Hotel Reception Staff. Audio. Prentice-Hall, 1990. (English in Tourism Series).
7. Harding K., Henderson P. High Season: English for Hotel and Tourist Industry. Oxford University Press, 1994. — 176 p
8. Lawrence J. Zwier, Nigel Caplan, Casey Malarcher. Everyday English for Hospitality Professionals (Book and Audio CD) Compass Publishing. Publication date: 2006.
9. O'Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student's Book. Part 1. Cambridge University Press, 2002
10. O'Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student's Book. Part 2 Cambridge University Press, 2002.
11. O'Hara Francis. Be My Guest. English for the Hotel Industry. Student's Book. Part 3 Cambridge University Press, 2002.
12. [Telephone English, John Hughes, Macmillan Education, Macmillan Publishers Limited 2006](#)
- [International English for Call Centres; Language, Culture and Empathy, B. Tomalin, S. Thomas, Macmillan Publishers India Limited., 2009](#)

Қўшимча аутентик манбалар

1. <https://www.betterhealth.vic.gov.au/health/HealthyLiving/travel-safety-tips> Safety tips for tourists (Туристлар учун хавфсизлик тавсиялари).
2. <https://www.usatoday.com/story/travel/advice/2015/02/19/safety-tips/23617237/> Safety tips for travellers (Сайёҳатчилар учун хавфсизлик тавсиялари).
3. <https://www.jnto.go.jp/safety-tips/eng/index.html> Safety tips while staying in Japan (Япониядаги туристлар учун хавфсизлик тавсиялари).

2-илова. Фойдаланилган адабиётлар

*Қуйида келтирилган адабиётлар йўналишлар бўйича ишчи ўқув дастурларни тузиш гуруҳлари учун фойдали бўлиши мумкин. Бу адабиётлар фанда талабаларга ўқитилиши назарда тутилган дарсликлар эмас.

Ўзбекистонда ESP (ММТЎ)

- West R & E (2017) *The State of English in Higher Education in Uzbekistan: A Baseline Study*, Tashkent: British Council, Uzbekistan World Languages University, Uzbekistan Scientific-Practical Innovation Centre, Ministry of Higher and Secondary Specialised Education
- Sheykhmetova (eds)

Умевропа тил компетенциялари (CEF)

- Council of Europe (2001) *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Cambridge: Cambridge University Press. Available online at: www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages
- (2016) *CEFR Illustrative Descriptors Extended Version* (available online at www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Formal/Consultation.pdf)
- (2018) *CEFR Companion Volume with new descriptors* (available online at <https://www.coe.int/en/web/common-european-reference-languages>)
- European Language Portfolio* (available online at <https://www.coe.int/en/web/portfolio>)
- Van Ek J & J Trim (1991a) *Threshold Level 1990*, Strasbourg: Council of Europe
- Van Ek J & J Trim (1991b) *Waystage 1990*, Strasbourg: Council of Europe
- Van Ek J & J Trim (2001) *Vantage*, Cambridge: Cambridge University Press

Махсус мақсадларда тилни ўқитиш (ўқитувчилар учун адабиётлар)

- Alexander O, S (2008) *EAP Essentials*, Reading: Garnet
- Argent & J Spencer
- Brieger N (1997) *Teaching Business English*, York: York Associates
- Day J & M (2011) *Teaching English for Specific Purposes: An Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press. Available for download from: <http://peo.cambridge.org/images/espbooklet.pdf>
- Krzanowski
- Dudley-Evans T & M-J St John (1998) *Developments in English for Specific Purposes*, Cambridge: Cambridge University Press
- Hutchinson T & A (1987) *English for Specific Purposes*, Cambridge: Cambridge University Press
- Waters
- Jordan R (1997) *English for Academic Purposes*, Cambridge: Cambridge University Press

Махсус мақсадларда тил ўқитишда баҳолаш масалалари

- Douglas D (1997) 'Languages for specific purpose testing', in Clapham C & D Corson (eds), *Encyclopedia of Language and Education, Volume 7: Language Testing and*

- Assessment, Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, pages 111-19
- Douglas D (2000) *Assessing Languages for Specific Purposes*, Cambridge; Cambridge University Press. Available for download at: <https://goo.gl/R3reJz>
- West R & A Tompos (2000) 'From generic to specific: a genre-based approach to ESP testing', in Beaumont M & T O'Brien (eds), *Collaborative Research in Second Language Education*, Stoke: Trentham Books, pages 195-206
- Эҳтиёжни ўрганиш**
Allwright J & R Allwright (1977) 'An approach to the teaching of Medical English' in Holden S (ed), *English for Specific Purposes*, Oxford: Modern English Publications, pages 58-62
- Жанр таҳлили**
Bhatia V (1993) *Analysing Genre: Language in Professional Settings*, Harlow: Longman
- Swales J (1990) *Genre Analysis*, Cambridge: Cambridge University Press
- Махсус мақсадларда тилни ўқитиш (лингвистика)**
Boulton, A (2016) *Integrating corpus tools and techniques in ESP courses* Available for download at <https://journals.openedition.org/asp/pdf/4826>
- Coxhead A (2000) 'A new academic word list', *TESOL Quarterly* 43/2 pages 213-38 (available online at www.victoria.ac.nz/lals/resources/academicwordlist)
- Nelson M n/d *Business English Lexis*, available for download at users.utu.fi/micnel/business_english_lexis_site.htm
- Коммуникатив тил ўқитиш**
Richards J (2006) 'Communicative Language Teaching Today', CUP. Available online at: <http://faculty.mu.edu.sa/public/uploads/1347871288.356924906420-Jack-C-Richards-Communicative-Language-Teaching-Today.pdf>
- Мустақил таълим**
Benson, P (2007) 'Autonomy in language teaching and learning', *Language Teaching*, Vol 40, Issue 1, CUP
- Long, M (2015) *Second Language Acquisition and Task-Based Language Learning*